dost

SANATSIZ KALAN BİR ULUSUN HAYAT DAMARLARINDAN BİRİ KOPMUŞ DEMEKTİR — K. ATATÜRK

DOST dost DOST dost DOST dost dost dost DOST

BU SAYIDA

GEMEREK AĞIDI

CEYHUN ATUF KANSU

Erzurum postasında bir sabah ,
Gemerekten bindi o. Gemerek bir istasyondur.
Eski Selçuk kırı ortasında.
Gemerekten bindi o. Bir tahta çanta,
Bir sepet, bağ üzümü ve ekmek.

Altı kişi olduk, Sıvas cer atelyesinde usta
Yıldızeline giden öğretmenle
Davar alım satımcısı bir adam
Ve bir subay anası Aşkaleye gidiyor
Bir de ben, bir de o.

Kara gözleri sevinin bir yeni düşmüş
Seher yıldızı gibi dağın başına
Saçlarında erken kokusu kırların
Ve su içmiş ak dişleriyle
Oturdu tam karşıma.

Çok eskiden görmüştüm gibi onu
İlk uyanan sevisinde çocukluğun
Ergenliğimin ateşli yaz hanında
Bir gece kalmıştım gibi onunla
Çok eskiden sevmiştim gibi onu.

Hani halk masallarındaki, hani Şirin,
Hani Aslı, hani Arzu, hani Zühre
Hani gül bahçesinde, hani birdenbire
Hani bir dostluk, bir sevgi, bir çiftleşme
Hani, yangın külü kavuşmanın gecede.

Çıkardı bir akşam gazetesi okudu
İkinci sayfada Çetin Altanı okudu
Sordum usuldan gözlerimle ve selâmladım
Türkçemizle birleşerek bir kavgada
Günaydın öyleyse! Günaydın, aydın, günaydın!

Yıldızeline giden ve cigara içen öğretmen
Gözleri ışıladı, dedi olsa kırk yiğit,
Kırk yiğit olsa, Bolu beyine yürüse
Ve kimse korkmasa, halk sevgisinde
Şu dağlar kestane ormanı olur.

Davar alım satımcısı karşı durdu
Din direği, dedi bir yıkılırsa
Altında kalırız.. Zengine yazmış yazıyı
Fakire yazmış yazıyı bir ayrı defterde,
Tanrı kelemi, bu eşitsizlik.

Demiryolu ustası, kara parmaklı elleri
Dizleri üzerinde, dedi: Pek bilmem ben ama
Fakir olmasa bu dünyada zenginde olmaz,
Zenginler olunca, fakirler çoğalıyor
Bildiğim, bizim Sıvasın yoksulu çok.

Ah! dedi, iç çekti kadın ne çorak buraları
Benim oğlum üsteğmen topçu
Yeldeğirmenliyiz biz, kır kahvesi sokağı
Dünyada İstanbul gibi var mı?
Gebze bile bana gurbet.

(3. Sayfada)

GEÇEN AYIN İÇİNDEN

NAZARLIK — Ağustos ayı içinde müftüler toplantı yaptılar. Dünyayı âhırete göre, ya da âhıreti dünyaya göre yorumlayan din adamlarının "aydın" niteliği almaları için çırpınır dururuz. Kara cahil de olsalar, aydınlanmış da olsalar din adamlarımız bildiklerini okuyorlar. Birkaçı müstesna.. Onları da ya işlerinden atıyorlar, ya da sürüyorlar. Din adamlarının düşünmeye hakkı yoktur; bu hakkı ya kendileri kaldırmışlardır; ya da ilgililer onları bu haklardan yoksun ederler. Düşündükleri zaman da bakın neler söylerler:

Müftünün biri kalkmış, müslümanların "belli olması" için bir işaret takılmasını önermiş!

Kırk yıldır lâyikliği nasıl anlatmışız, nasıl yerleştirmişiz, varın düşünün! Lâyiklik en basit anlamıyla kafalara girmiş olsaydı bu koyu müslüman müftü insanların içindekini dışlarına nazarlık diye asmalarını öne sürebilir miydi? Osmanlı İmparatorluğunda müslüman olmıyan uyrukların özel kılıkları vardı. Yahudisi, Rumu, Ermenisi kılıklarından tanınırdı. Döndük dolaştık, yine o günlere mi geldik? Haydi diyelim ki nüfus kâğıdında müslüman yazılı olanlar birer nazarlık takacak; peki, vicdan hürriyeti ne olacak? Anayasanın 19. maddesi ne olacak? 1924 te fiilen kabul edilmiş, 1928 den beri Anayasaya girmiş olan lâyiklik ilkesi, yâni yeni Türkiyenin temel kuralı ne olacak?

Görülüyor ki müftü efendi hazretlerinin önerisi öyle kolay gerçekleşir şey değildir. Lâyiklik ilkesi, bir ihtilâlin sonucu olarak getirilmiştir. Ancak bir gerici ihtilâlle kaldırılabilir. Ondan sonra nazarlık meselesi düşünülebilecektir. Epeyce dolaşık bir iş.

ATATÜRK DEDİ Kİ.. — Geçen ay içinde gerici gazete ve dergiler Atatürk'ün bir sözü üzerinde çalkandı durdu. "Büyük tarihçi"ler harekete geçirildi. Belgelerin ortaya sürülmesi için yazarlar kahve içmeye çağırıldı. Neler de neler.. Bütün sorun, Çetin Altan'ın, Atatürk'ün bir sözü üzerinde araştırması, soruşturmasından doğdu. Bu söz komünizmi yeren bir sözdür ve herkes tarafından bilinmektedir. Ne var ki, yazar kaynağını merak etmişti. Bu merak, bilimsel bir kaygıdan, hattâ tam terimi ile "bilimsel kuşku"dan doğuyordu. Vay efendim, sen misin bunu araştıran? Her yandan 'yoldaş, komünist, kızıl' damgaları yağmaya başladı. Ancak, bu satırların yazıldığı güne kadar hiçkimse bu sözün kaynağı üzerinde araştırmaya girişmedi. Sadece sövdüler, saldırdılar. Çünkü, hemen hemen otuz beş - kırk yıl önce yazılmış olan bir cümlenin — bu cümle Atatürk'e ait olduğu halde — nasıl bir vesile ile söylendiğini ispat etmek bilim adamlarının işiydi. Bunu günlük gerici gazetelerle haftalık patırtıcı dergilerin, hele "büyük tarihçi" diye şatafatla sunulan dedikodu yazarlarının çözümlemesi kolay değildi.

Sövgüyü, saldırıyı, dedikoduyu bir yana bırakalım; bu konunun ortaya konulması herhalde birkaç araştırıcıyı harekete geçirecektir. Gürültücüler bu sözü 1929'da Atatürk'ün Eskişehir'de yaptığı bir konuşmaya bağlıyorlar. Böyle olduğu ispat edilirse haklı çıkacaklardır; ama, bu halde de "Biz demiştik!" in değeri yoktur. Buluş, yine bilimsel araştırmayı yapanların eseri olacaktır.

Bütün mesele, bilimsel araştırma ile maksatlı gürültünün birbirinden ayrılmasıdır.

TARİHÇİ BOLLUĞU — Gazetelerin fıkra köşelerinde tarihçilik yapan adamlar türedi. Politika amacıyla yapılıyor bu gönüllü tarihçilik.. Ne iyi diyecek siniz; politikacıların tarihe göz atmaları çok yararlı olur. "Geçmişten adam hisse kaparmış.. Hiç ibret alınsaydı.." Hayır bu kaygılarla değil bütün bu tarihçilik özentileri.. Acaba, Korgenerallikten emekliye ayrılmış bir askeri "asker kaçağı" olarak göstermek, daha doğrusu bunu yutturmak kaabil mi diye bütün bu çabalar. (6. Sayfada)

YENİ DİZİ ONİKİ
Cilt: 16
EKİM 1965

"dost" adı anılmadan yazılarımız aktarılamaz.

Sahibi:
Salim ŞENGİL
Yazı İşleri sorumlusu :
N. ŞENGİL
Başlık yazıları: Ferit APA
Ayda bir çıkar.
İdare Yeri :
Necatibey Cad. 22/3
Yenişehir - Ankara
Basıldığı yer :
Mars Matbaası — Ankara

Abonesi:
Yıllık 12 TL. Altıaylık
6 TL. Dış ülkelere bir misli.
İlân Şartları :
Santimi 10 liradır.
Arka kapak, 2 renkli 1.500 TL.
" " 1 " 1.250 "
İç sayfalar 1 " 1000 "
Sürekli olarak 6 sayı reklâm verenlere %10, 12 sayıda ise %20 indirim yapılır.

GEMEREK AĞIDI

CEYHUN
ATUF
KANSU

Halk bir acıydı gözlerinde ve sevi
Bir dokumaydı bakışlarında.
Güneş yemiş koyun tüylerinden
Uzun yaylânın en alımlı çiçeklerinden
Bakıyordu, çile dokumacısı!
Şarkışladır dedim bura, gözlerini avlıyarak
Bakalım pencereden belki Aşık Veysel
Bir öğle güneşidir, ısıtır istasyonu
Çıktık geçeneğine tirenin.. Seviyede vurulmuş
İki göç turnası gibi, yan yana.

Ve insanı birleştirmek için gelen
Tâ Selçuklu oymağından ve perperişan
Buğdaysız ve bayraksız kalmıştı halk
Yüzyıllar önce düşmüş yola, yaya yapıldak
Köse dağından sökülüp geliyordu, habire.

Onlar mıdır? dedi, Pîr Sultan Abdal kızı
Tiren geçeneklerinde yatan askerlere bakarak
Uykusuzdurlar sarı kandil ve türküsüz edemezler,
Yığılmışlardı pencere önlerinde
Şapkalarını yorgunluğa bırakarak.

Hemşehrim! dedi, tatlı bir su sesiyle
Belki Çamlıbel'in oralarda vardır böyle bir çeşme
Halkı böyle çağırır susuzluğunda
Tuzlu gecelerin yıldız ağırlığından
Bir sabah böyle çağırır su içmeye.

Hemşehrim, nereye? diye sordu, bir askere
Erzurum, dedi, son istasyon.
Ispartalıyız... ve yorgunuz ve gül dalını biliriz,
Yok gül, yok gül, gül yok buralarda,
Bahçelerimizi anacağız, bir ot görsek yeşil.

Ne büyük memleketmiş bizim memleket,
Güzel kara gece gözlü abla, söyle
Ekilse buralarda gül bitmez mi?
Kalkar göçederiz, bütün köylü alimallah
Buralarda gül verici toprağımız olsa.

Güldü, kara gözleri bir alaca aydınlıkta,
Toz koparan yürük atları gibi
Allak bullak ederek yollarımı
Çıktı karşıma, Avşar gelini
Dadaloğlundan beri düşmüştüm ardına.

Değdi, elinin ince parmağı elime
Bir yonca tarlasına değmişçesine
Serin bir sudur bir zaman dolanır içimizi
Sonra bir yaz elması gibi kızarır
Sevinin dalı, kanımızın güneşinde.

Sıvasta indi.. uzun kavaklar gecede
Ve gözleri bir sabah sekisi gibi
Tan gülleri açtığında, bende kaldı,
Neydi adı? Neydi adı? Neydi adı?
Yazacaktım, seher yelinin ince yaprağına.

Ben bir daha Sivasa varamadım,
Ben bir daha onu göremedim,
Bir çiçek ölüsüdür sevi
Bakarsın yıllar sonra, düş artığı bir toprağa
Ne koklayabilirsin, ne diriltebilirsin onu. □□

BİR GARİPSEME

abidin dino

Bu sabah Dost Dergisi ile, Seghers kitabevinin yayınladığı "La Poésie Russe"(1) seçilmiş şiirlerini aldım.

Derginizde yayınlanan "Açık Oturum" üstüne konuşmak bana düşmez aslında, ne var ki "ulusal yazın" sorunu deşilirken, gerçekten garipsediğim sözler söylenmiş. Bunlara değinmekten kendimi alamıyorum.

Emperyalizmden kuşkulanmak, ulusun çıkarlarını yazında kollamak, kendi kendimizi eleştirmek, güzel ve doğru şeyler.

İlhan Berk'in "sil baştanlığı", Bilge Karasu'nun dil titizliği, Turgut Uyar'ın derinleşme çabası, Muzaffer Erdost'un her taşın altında bir emperyalist tuzak bulması, hele Ceyhun Atuf Kansu'nun dengeli düşünceleri ilginç. Ancak kimi çevrede, son zamanlarda yaygınlaşan bir tutumla, ulusallık patantini, ancak bundan böyle yazılacak şiir ve yazılara bağışlamak, başkalarını küçümsemek tutkusu beliriyor.

Örneğin Muzaffer Erdost diyor ki:

"Garipçiler, sosyalist siyasi düşünceyi belirsiz bir şekilde de olsa şiirlerinde getirirken, batı edebiyatı takipçiliğini ve hatta yoğun bir taklitçiliğini birlikte getirdiler. Bu dostluk batının beşeri edebiyatı arkasında duran ve o edebiyatı yaratan batı kapitalizmini ve emperyalizmini, saf bir batılı toplum ve insan şeklinde bize sevdirmediler mi?" Yâni Erdost'a göre, Orhan Veli, Melih Cevdet, Oktay Rıfat, nerdeyse emperyalizmin içimize sızmasına öncülük etmişler.. (Kahrolsunlar! sesleri)... Emperyalizmin sinsice içimize sızmasına yol açmışlar, hem de bunu, insan sevgisinin maskesi altında becermişler... (Vay alçaklar! sesleri)...

Çok hoşuma gitti bu hikâye!

(1) "La Poésie Russe", édition bilingue. Anthologie réunie sous la direction de Elsa Triolet. Editeur Seghers. Paris.

Demek bizim Orhan, Rumeli Hisarında yatan bizim Orhan, şiirlerini yazmak, "Yaprağı" çıkarmak için, son çâre olarak iki ceketinden birini satarken, emperyalizmin, (klâsik deyimle), objektif olarak ajanı idi, öyle mi?..

Hey gidi Orhan, hey gidi sosyalizm, ne şiirini nede sosyalizmi anlamayanlara mı kaldı, seni yargılamak!...

Üşeniyorum uluscu sosyalist yazın konusunda, Sabahattin Ali'den bu yana, düz yazıya adanmış kişileri sıralamaya, uluscu sosyalist şiir konusunda Nâzım Hikmet'ten bu yana, şiire baş komuş kişileri saymaya. Üç beş esercik çırpıştırıp, dünyanın, kendi göbeklerinin kesilmesi ile başladığına inananlara ne mutlu!.. Ne var ki, emperyalizmin hizmetine girmemiş, Batı ve Doğudan gereğince etkilenmiş ulusal, sosyalizmi anlamış, uluslarının ve çağlarının yaşantısından güç almış, sıram sıram yazar ve şair yetişmiştir Türkiyede. Güçlerine göre, önemli yada önemsiz, sonuçlar vermiştir bu tutumları. (Saydığım öğeler, "dâhilik'" reçetesi değil)...

Bu sözümü, bir yerme nöbeti geçirenler belki yadırgayacaklardır ama, ne yapalım, yazın tarihi yazın tarihidir. Belki üzücü ama doğru, ne yazık ki edebiyatımızı, ulusculuk ve sosyalizm bakımından değerlendirmekte hiç, ama hiç kusur etmeyen tek topluluk, eninde sonunda "Birinci Şûbedir", nerdeyse. Tepeleme o dosyalar, şairlerimizin Batı kapitalizmini sevdirmiş olmaları yüzünden tutulmuş değiller sanırım.

Şiir ve öykülerin meydanda olanları hiç, değilse 30 yıldan beri Türk Edebiyatının ulusculuk ve sosyalizm bakımından, "Eshabı Kehf" in mağaralarında uyumadığına tanıklık ederler bol bol. Okumamış olanlarımız varsa, yüce Sabahattin Âli'nin ulusallığını ve sosyalizmini, yeniden basılmakta olan cilt cilt kitaplarında bulacaklardır.

Derken, "Poésie Russe," Rus şiiri kitabını karıştırdım, konuyu değiştirmek için. Çoğu bildiğim şair-

ler. Ancak kitabın sonunda, hiç duymadığım üç yaratıcı var. İkinci Dünya Harbinde can vermiş üçü de. Emperyalizmle savaşırken vurulmuşlar. Üçü de, harp öncesi Sovyetler Birliğinin kuşatılmış kale havasında yetişmişler, şiir yazmışlar, savaşmışlar, vurulmuşlar. Hayret! Okurken bu şairleri, Orhan, Melih, Oktay geldi aklıma, yani Erdosta göre bize emperyalizmi, insanlık maskesi altında yutturanların şiirlerini andım... Tâ uzaklarda, cephede ölenlerle, bizimkilerin sanatı, şaşırtıcı bir benzerlik taşıyor!

Acaba Orhan, Melih ve Oktay, Smolenski'yi, Kulçinski'yi, Bagritski'yi (2) okuyup, "yoğun bir taklitçiliğe"mi baş vurmuşlardı?

"Garip" 1941 de çıktığına, üç Sovyet şairi bu tarihlerde öldüklerine göre, buna ihtimal vermek zor. Yoksa Sovyet şairleri mi bizimkilerden haberli idi? O da değil elbet. Yoksa bu altı şair birden, bilmediğim bir başkasından mı, "yoğun biçimde" faydalanmışlardı? Bu da boş bir varsayım...

Zaten Orhanda, Melihte, Oktayda, beliren üstün özellik, yaşadıkları çağın izleridir. Onlarla yaşıt üç Sovyet şairi ile gerçek bağları, dünya karşısında aynı yıllarda aynı biçimde tepki göstermiş olmalarıdır. Ulusallıklarına gölge düşürmeden, aynı kuşaktan, şairce ve insanca tepkiden söz ediyorum.

İster resimde, ister müzikte, yazında, birbirinden habersiz sanatçıların, aynı yörengede eser verdiklerinin örnekleri, sayılamayacak kadar çok. Ulusal duygu ve düşünüşün, belirli koşullar altında, bambaşka ülkelerde, çok benzer ürünler verdiğini söylemekle Amerikayı keşfetmiş olmuyorum. Şimdilik kesinlikle özüne varamadığımız etkenler, belirli bir sesin, bir sözün, bir çizginin, bir rengin, dünyanın dört bucağında birden yaratılmasını zorunlu kılıyor. Teknolojik araştırmada bile görülen bu bir aradalık, yaratıcılığın derin köklerini sezdiriyor. Bir oluşum itişi zorluyor sanatçıyı, araştırıcıyı. İşte size üç Sovyet şairi, işte size bildiğiniz üç Türk şairi, karşılaştırmayı okuyucular yapsın. Ruscadan çeviride, fransızcadan da yararlanarak, titiz davrandım:

SMOLENSKİ (1921 - 1941)

Bugün akşam boyunca
Boğulacağım ciğara dumanında,
Bunalacağım bir takım insanların anıları ile,
Çok genç ölmüş,
Doğarken yada batarken gün
Ansızın ve acemice
Ölmüşlerdi,
bir takım dizileri yazamadan,
Sevmeyi,
Söylemeyi,
Yapmayı yarıda bırakıp.

(1939)

(2) Nâzım Hikmet'in dostu ve çevirgeni ünlü şair Eduard Bagritski ile karıştırılmamalı, 1895 te doğmuş, 1934 te ölmüştür

MELİH CEVDET ANDAY

Nasıl sabrettim bugüne kadar
Ölümden bahsetmemek için.
Farkına varmamak mümkünmü?
Cığaram acı işte,
Aşık olmak gayrı kabil,
Uyanmanın tadı kalmadı.
Birinci Harbi mumide doğmuşum,
Bizim hesabı kesmek için
İkincisine ne luzum vardı?

BAGRİTSKİ (1922 - 1942)

Soyunmadan yaşamak
beni tiksindiriyor,
Çürük saman üstünde yatmak.
Ve, donmuş dilencilere sadaka verip,
usandırıcı açlığı unutmak.
Uyuşup, rüzgârdan korunmak,
Yitirilenlerin adını anmak,
Evden habersiz kalmak,
Ivır zıvıra karşı ekmeği değişmek.
Günde iki kez kendini
ölüden saymak,
Plânları, yolları yılları şaşırmak,
Bayram etmek, topu topu yaşadığım için
Yeryüzünde yirmi yıldan az.

(1941)

OKTAY RİFAT

Ve bir ses:
"Ne patates çapalamak,
Ne taş kırmak,
Nede yük taşımak pazara,
Burada rahatım iyidir."
Bir de karısını merak etmiş,
Evden haber soruyor bana.
"Üzerimden kaputumu aldılar,
Öldüğüm zaman;
Üşüyorum;
Önümüz de kış."
Sonra bir ağızdan konuşuyorlar.

KULÇİNSKİ (1918 - 1943)

Varsın vurulan ben olayım
türküm değil
savaşta.
Ama tükenirsem eğer kavgada
o bambaşka türküleri
başkaları tutturamaz.
Rus göklerine dek
bir Fransız kızının
rahatça bakabilmesi uğruna
fitim tek satır
gayrı yazmamaya
yaşamamaya...
Bunu der demez
bir döktürür
bir döktürürüm ki şimdi...

ORHAN VELİ

Harbe giden sarı saçlı çocuk!
Gene böyle güzel dön;
Dudaklarında deniz kokusu,
Kirpiklerinde tuz.
Harbe giden sarı saçlı çocuk!

Smolenski Karelya savaşlarında, Bagritski Volhof savaşlarında, Kulçinski Stalingrad savaşlarında ölmüşler.

Altı şairde aynı burukluk, aynı pesperdeden konuşma, aynı serdengeçme duygusu belirmiyor mu?

Üç Sovyet şairini okuyunca, Orhan'ın, Melih'in, Oktay'ın Sovyetler Birliğinde gençler tarafından niçin bunca sevildiğini daha iyi anlıyorum, bu yakınlık, Erdost'un sandığı gibi, onlara Batı kapitalizminin zehirlerini akıttıkları için değil..

Dünyanın en iyi niyeti ile de olsa, yarım yamalak anlaşılmış Marks'ı, Sartre'ı, Franz Fanon'u, (yine Batı!), ulusal sosyalist şiirimize karşı kullanmaya kalkışmak, kıyasıya zorluklar, kavgalar sonunda yaratılmış eserleri küçümsemek, sosyalist bir dünya görüşü uğruna, yıllarca bugünle kıyaslanamayacak kadar zor koşullar altında direnmiş sanatçıları yok saymak, bence anti-emperyalist uyanıklıkla bağdaşır bir tutum değil. İşlerine karışmak gibi olmasın, sosyalist eleştiricilere çok iş düşüyor şu sırada: İşte çeşitli tortular karıştıran yabancı filmler, işte Türk eğitimini kemiren yabancı böcekler, işte harpçılığı ırkçılığı kışkırtan çizgili gazete romanları, işte gerici cılızlığını yaygaralar altında gizlemeye çalışan kof kitaplar... Emperyalizm takım taklavatı ile karşımızda dururken, iş arkadaşlarına saldırmaya çalışmak, yakışık alırmı? Yetersizliklerimizi kardeşce tartışmak, iş üstünde somut olarak eleştirmek, emeğe hakkını vermek başka şey, gelişigüzel saldırmak, yine başka. Üstelik boş bir çaba. □□

Not: Bugüne kadar okumadığım, okumamakta kusur ettiğim Erdost'un eserini dikkatle gözden geçireceğim, bunca kesin konuşan bir sanatçının eseri, ulusallık ve sosyalizm bakımından kim bilir nekadar yücedir, nekadar geride bırakmıştır kendinden öncekileri...

GEÇEN AYIN İÇİNDEN

(2. Sayfadan)

Toynbee, Türkiye'de verdiği bir konferansta, Bizans tarihi üzerinde en mükemmel eseri yazmak istiyen bir arkadaşını kaygılarını sayıp dökmüştü. Bizans'la ilgili en ufak bilgiyi, görüşü kaçırmak istemiyen adamcağız, Bizans tarihine değinen bütün kitapları, makaleleri görmek için çırpınır dururmuş. Ama, bilim durmaz ki; yeni yeni kitaplar, makaleler yayınlandıkça adamın maneviyatı bozulur, ben bu işin içinden çıkamıyacağım dermiş. Tabiî, çıkamamış da.. Bu kadarı gereksiz elbette.. Ama, tarihçilik nasıl bir sorumluluk ister, bu amatör tarihçi, aşırı titizliğiyle, garip de olsa namuslu bir örnek vermiş oluyor.

Bizim "değerli tarihçi" diye tanıtılan dedikodu yazarlarımız, yayınladıkları belgenin hangi kitaptan alındığını gösteremiyecek derecede zavallı, ya da kurnazdırlar.

Geçenlerde bir sosyoloji doçenti, üzerinde çalıştığı bir konuda yayınlanmış bir kitap görür, alır okur. Bakar ki, bilgiler aynı konuda yazdığı kendi eserinden devşirilmiş. Ama, ne kendi adı, ne de eseri anılmıştır. Yüksek okul öğretmeni olan bir yazarın bile "değerli tarihçi" diye tanıttığı ikinci yazar, birincisinden öğrendiklerini hiçbir sorumluluk duymadan aktarıvermiş. Bunu belirtseniz, hemen sizden üstün çıkacak: "Bunlar benim kırk yıllık çalışmalarımın mahsulüdür!" diyerek belki sizi suçlayacaktır.

Bilimsel kaynakları ve gerçekleri üzerinde bu derece bir yağma havası estirilen bir ülkede, halkın gazete köşesi tarihçilerinden ne zehirler aldığını düşünebilirsiniz!

Toynbee'nin saf arkadaşını nasıl övmezsiniz? □□

YÜKSEL ARSLAN'A ÜÇ MEKTUP

FERİT EDGÜ

Çaresi ne?
Derdi çoksa çaresi ne?
Et kokarsa tuz vurulur
Tuz kokarsa çaresi ne?

Bir halk mânisi.

BİR

Degerndorf, 19 aralık 58

DAHA, yolculuğa başlamadan duyuyordum içimde bir şeylerin yitmeğe başladığını. Gariplik, yalnızlık, yurdundan olmuşluk gibi duygularla dolu deliydim (...) Ama şehvetimin de yittiğini görüyordum. Münih'e varana değin, giderek Münih'te kaldığım bir hafta içinde de sürdü bu. Hiç bir istek duymamak değil; duymasına duyuyordum bir istek ama bu istek, duygusuz, uyuşuk, tembel bir istek, zorlama bir uyanıştı; varlığımın, etimin, kanımın diriliğini duyuracak, kaçkın bir istek, bu isteğin sonucu bir uyanış değil. Olağan mı? Bilmiyorum.

Ama şimdi, kaynak yeniden akıyor... Bir yeraltı ırmağının yeryüzüne çıkışı gibi delice, kendine bir yatak arayarak (akacağı) o yatağı deşmeye başlayarak

akıp duruyor iliklerimde;
özellikle spermalar.

Bütün gün sırt üstü yatıyorum. Hiçbir şeye çalıştığım yok. Tam bir miskinlik içinde, yattığım yerden, başucumdaki kitaplardan birine, Sade efendimize, Rimbaud'ya uzandığım oluyor. Bir-iki sayfa okuduktan sonra onları da bırakıyorum. Tüm yaptığım işte bu. Bunun dışında ve daha önemlisi ve en önemlisi:

elimden geldiğince bakmam bu bedene. Bu bir zamanlar çökerttiğim bedene. Her yerimi ayrı ayrı okşuyorum, yıkayıp arıyorum, koruyorum (iç organlarım dahil: çünkü perhiz ediyorum). Yıpranmış bedenimin buna ihtiyacı olduğunu gün geçtikçe daha iyi anlıyorum.

Sabahları, güneş varsa, balkona çıkıp güneşleniyorum. İçersem, tam bir ağırbaşlılıkla içiyorum. Yani sarhoşluğun sınırında bırakmayı başarabiliyorum- tabii dün geceyi saymazsak.

... Sana Münih'teki zenciden sözetmiyeceğim.

... Bugün ayın kaçı bilmiyorum. Geçende sana yazmaya oturmuştum. Bir bölümünü yırttım attım. İki sayfası kaldı. 19 Aralık tarihini taşıyor. O günden bu yana kaç gün geçti? Neler olup bitti? Ansımıyorum. Hemen hemen ansımıyorum Ansımak istemiyorum. Ne de yazmak...

Yavaş yavaş benimsemeye başladığım bu tekdüzelikten kurtulmak için....

"duygusuzluğum" diyecektim, "ilgisizliğim" demek daha doğru olacak. İşte o ilgisizlik-duygusuzluk içinde çevreye bakış ve hiçbir şeyi algılıyamamak.. Sürüp giden bu... bu boşluk. Başka hiçbir şey. Ayaklarım yerden kesilmedi daha. Ayaklarım yerde, bunu duyuyorum. Ama sallanıyor. Yeryüzü ayaklarımın altında sallanıyor (daha önce binlerce kez söylenmiş olduğu gibi). Bense kendimi bir tüycesine hafif duyuyorum. Birgün bir yelin etkisiyle havalanacağım, bir daha da yeryüzüne inmiyecekmişim gibi bir duygu içimde. Denemek isterdim.

... Kişiliksiz bir oda: divan, yatak, masa, küçük masa, lâmba, lâmba, lâmba, lavabo, iki bavul, tertemiz duvarlar; ak lekesiz bir yatak... İşte içinde yaşadığım boşluğun nesneleri. Ama bunlar da doldurmuyor boşluğu. Gene de benimle dış dünya arasında bir alış-veriş varsa o da bu odayla, bu odayı dolduran nesnelerle. Canlı hiçbir şey yok. Yalnız geceleri, eve dönerken, alacakaranlıkta insan yüzleri görür gibi oluyorum. Bir de korunun konuşması var. Geceleri. Yanında geçerken beni ürperten o korkunç uğultu. Binlerce acı çeken insanın bağırışı gibi. Geçende Can'a, yitirdiğim hiçbir şey yok, diye yazmıştım. Dilimde, yazarken de kalemin ucunda hep o

sözcük : Yitirmek. Sanki elde olan bir şey var, ya da vardı, ya da olacaktı, ya da olabilirdi, ya da olması gerekirdi, ya da...

(Yattığım yerde rahat edemedim. Doğruldum. İşte yeniden yazmaya eklemeye başlıyorum.) Ne diyordu Colette, "Kabuk bağlamış yaranın kaşınması gibi bir şey.." mi? İşte o.

Dizlerimdeki, kollarımdaki dermansızlık yeniden başladı. Odamdaki saatin tıkırtısını duymıyayım diye bir havluya sarıp, dolaba koydum az önce. (Dışarı bıraksam Frau Müller, Saati neye dışarı bıraktınız?, diye gelir.) Cıgaramı yakıp sırtüstü uzandım yatağa. Bir hiç. Hiçliğini duyan bir hiç. O bile değil.

... Görüyorum, şu anda sana yazmamın hiçbir anlamı yok. Genel olarak yazmanın.

Sığ bir denizim. Bulunduğum koy da rüzgârlardan âzade. Uzaktan bir gemi geçmiyor. Kımıltısız, yakıcı güneşin altında uzanmış, öylece, soluksuz...

Paris, 22 haziran 60

İKİ

'DEV(i)RİM'DEN sonraki ilk gönderini bu sabah aldım. **Tatologie**'yi saygıyla selâmlıyorum. Kurulması böyle bir kurumun. Orda.

insanlar arası ilişkisizlikleri,
tutunamamaları,
yitip yitip çıkmaları,
açıklamayı bana bırak-
ve nice bunalıp dirilmeleri.

Bugün 22 Haziran Perşembe. Beynim kafatasımın içinde sallanıp duruyor.

Çıkmazlar İnsanlığın çıkmazı. Benim çıkmazım. Ölüm şu günlerde gene kapımda. Duyuyorum.

Heryerde o : Boşluk :
anus'ün boşluğu
vagina'nın boşluğu
karın boşluğu
gök boşluğu
ve her yerde
ve her zaman
daha önce de söylemiş olduğum gibi.

Paris, eylül 61 başları

ÜÇ

HASTAYIM. Bilmiyorum ne? Bunaltı, delilik belirtileri.. Hastaneler... Kan aldırmalar.. Uzatılan bardaklara işemeler...
Bir ara oraya gelmeyi kurdum. Ama yok. Bir az düşününce...

Kanların, sidiklerin sonucunu yarın alacağım.

... Benim hastalığımın yanısıra bir de evli olmanın belâları. (Belâdan başka bir sözcük yok bu durumu anlatmak için.) Çocuk aldırmalar, akan kanlar, miğde bulantıları, bunların tasaları. "Hayatımın üstüne tükürüyorum." (1) Evet, gerçekten.

Sanıyorum ki elde olacak bir yaşam yok.
Ne de ekleyecek tek bir sözcük... □□

(1) .— Jean Genet'nin bir sözü.

GERÇEĞİ YAZMANIN BEŞ ZORLUĞU (*)

BERTOLD BRECHT
ERDOĞAN BAŞAR

Bugün yalana ve cahilliğe karşı savaşmak ve gerçeği yazmak isteyen kişi, önünde, üstesinden gelmesi gereken, en az beş zorlukla karşı karşıyadır. Onun, dört bir yandan baskı altında kalsa, zulüm görse de gerçeği yazacak cesareti; gerçeği, her tarafta saklasalar da, bulup meydana çıkaracak zekâsı; gerçeği bir silâh gibi kullanılabilir kılma san'atı; bu silâhı etkili bir biçimde kullanabilecek insanları seçip ayırdedebilme yeteneği; en son olarak da bu gerçeği yaymak için gerekli kurnazlığı, ustalığı olmalıdır.

Faşizmin egemen olduğu bir ülkede yazı yazanlar için bu zorluklar, büyüktür; ama sürgünler ve yurtlarından ister istemez uzak yaşayanlar için, bir de burjuva demokrasilerinde yaşayanlar için, zorluklar daha da büyüktür.

1. GERÇEĞİ YAZMAK CESARETİ

Bu demektir ki, yazar gerçeği yazmalıdır, yani gerçeği red etmemeli, onu gizlememeli, ters yüz etmemelidir. Yazar, kudret sahiplerinin önünde eğilmemeli, zayıfları aldatmamalı, yanıltmamalıdır. Oysa kudret sahipleri önünde eğilmemek zor, zayıfları aldatmak kârlıdır. Mal mülk sahiplerinin hoşuna gitmemek, mal mülk sahibi olmaktan vaz geçmek demektir. Emeğin ücretinden vazgeçmek, belki de işten vazgeçmek, iş bulamamak demektir. Kudret sahipleri katında şan ve şeref sahibi olmayı reddetmek, her türlü şan ve şerefi kısaca reddetmek demektir. Bunlar için, cesaret gerekir.

En kızgın baskı ortalığı kırıp geçirdiği zamanlarda büyük, soylu şeylerden seve seve söz edilir. Oysa o zamanlar işçilerin beslenmesi, barınması gibi küçük, bayağı şeylerden konuşmak için cesaret gerektir. Gerçekte her tarafta şu parola yankılar yapar: "Fedakârlık aşkından büyük tutku yoktur!"

Köylüye lâfla itibar edildiği zaman, bu kadar saygınlaştırılan bir çalışmayı kolaylaştırmak için daha ucuza makina ve gübre sağlanmasını istemek, cesaret meselesidir.

Bütün antenlerden işlenmemiş ve cahil insanın işlenmiş ve okumuş insandan daha iyi olduğu savunulurken "kimler için daha iyi?" diye, sormak cesurca bir davranıştır.

Mükemmel ırklar, mükemmel olmayan ırklar söz konusu edilirken "açlık, cahillik ve savaş, kötülükler doğurmaz mı?" diye sormak cesaret işidir.

Yenik düşünce, kendine ait gerçeği söylemek için de cesaret gereklidir. Baskı ve takip altında yaşayan insanların çoğu, kendi yanlışlıklarını görme melekesini kaybederler; takip ve baskı onlara en büyük haksızlık gibi görünür: cellâtlar takip ediyor, eziyorlar, öyleyse fenadırlar; kurbanlar iyi oldukları için eziliyorlar, izleniyorlar. Gerçekte ise bu "iyilik" yenik düştü, reddedildi; öyleyse bu zayıf bir iyilikmiş, kötü ve yersiz, şüpheli, kararsız, kuşkulu bir iyilikmiş; "yağmur nasıl ıslaklık, nem demekse, iyilik de zayıflık demektir" denemez. "İyiler, iyi oldukları için değil, zayıf oldukları için yenildiler" demek te cesaret ister.

Tabiî, gerçeği yazmak yalana karşı savaşmaktır. Ama gerçek genel, yüksek ve iki anlamlı olmamalıdır; çünkü bu nitelik, yalana özgüdür. Ayni konuda yalan söyleyeni genelliklere sarılmasından, doğru söyleyeni ise pratik, gerçek, inkâr edilmez şeyler söylemesinden tanıyabilirsiniz: o, doğru görür. Dünyanın kötülüğünü, fesatlığını, zulmün zaferini genel sözlerle ayıplamak, kötülemek ve bazı ülkelerde aklın zaferini büyük gürültülerle ilân etmek için büyük cesaret gerekmez. Birçokları namluların kendilerine çevrilip nişan a-

(1) 1934 yılında, Hitler Almanyasında gizli dağıtılmak üzere yazılmıştı.

lındığını sanırlar, oysa üzerlerine yöneltilen, tiyatro dürbinleridir. Saldırgan olmayan dostlar arasındayken genel istem ve hak iddiaları düzerler, uğrunda hiçbir zaman savaşmadıkları bir genel âdalet, bir de genel özgürlük isterler: bu, aslında, yağmadan her zaman almaya alışık oldukları payın sürüp gitmesi özgürlüğüdür. Kısacası bunlar sadece kulağa hoş gelen bir gerçek kabul ederler.

Ama bu gerçek kuru bir biçimde, sayılarla, oylarla, konulması güç ve araştırmalara muhtaç bir halde belirirse bunlar ne yapacaklarını pek bilmezler, bu gerçek onları coşturmaz. Bunlarda doğrucu adamın sadece görünüşü vardır. Bahtsızlıkları gerçeği hiç bilmemiş, tanımamış olmalarıdır.

2. GERÇEĞİN MEYDANA ÇIKARILMASI İÇİN GEREKLİ ZEKÂ

Gerçeği meydana çıkarmak da kolay değil. Hiç değilse verimli olan gerçeği. Bütün büyük Devletler, herkesin bildiği gibi, birbiri peşinden aşırı bir barbarlığa düşüyorlar. Vahşicesine yürütülen bir iç savaş (İspanya İç Harbi olacak) kıt'amızı bir yıkıntılar yığını haline koyacak genel bir çatışmaya her an yol açabilir. Bunlar gerçeklerdir, elbet. Bunun gibi, her sandalyanın oturulacak bir yeri olduğu, ya da yağmurun yukarıdan aşağıya doğru yağdığı da inkâr edilemez. Birçok şairler bu çeşit gerçekleri yazarlar. Batmakta olan bir geminin iç duvarlarına natür-mort'lar çizip boyayan ressama benzer bunlar. İlk zorluğu çözümlemiş, üstesinden gelmiş olmak bunlara iyi bir bilinç vermiştir. Gerçekten bunlar kudretlilerin oyuncağı olmamışlardır, ama işkence görenlerin feryatlarını işitiyorlar mı acaba? Hayır, hayallerin, düşlerin tablolarını yapıyorlar, onlar. Bu saçma davranış onları derin bir kargaşalığın içine atıyor ve bu atılmaktan çıkar sağlıyorlar. Onların yerine başkaları olsaydı, nedenleri araştırırdı. Bunların gerçeklerini sandalyalar ya da yağmurla ilgili besbelli gerçeklerden ayırmak kolaydır sanmayın: bu gerçekler ilkin önemli görünür, çünkü san'at çalışması zaten olagan bir şeye önem vermekten ibarettir. Ama oraya yakından bir bakın; farkedeceksiniz ki bunların "bir sandalyedir" ya da "yağmurun yukarıdan aşağı yağması önlenemez" den başka birşey dedikleri yoktur.

Bir de bilgi yokluğu veya azlığı yüzünden gerçeğe kadar ulaşamayanlar var. Bununla beraber bunlar, yapılması gereken acele ve yakın işleri seçerler ve ne kudretlilerden, ne de yoksulluğa düşmekten korkarlar. Ama eskimiş batıl inançlarla, ünlü belitlerle (axiome) yaşarlar. Dünya, bunlara göre, çok karışıktır; sadece olayları, gerçekleri bilir onlar; olayların, gerçeklerin birbirleri ile ilişkilerinden haberleri yoktur.

İçinde yaşadığımız bu karmakarışık ve değişmelerden yana zengin zamanın bütün yazarlarına derim ki, diyalektik materyalizmi, ekonomi politiği, bir de tarihi bilmek lâzımdır. Gerekli olan dikkat ve ihtimam gösterilirse bu bilgiler kitaplardan ve pratik hayattan edinilebilir. Çok basit bir tarzda, gerçeğin bölümleri hatta gerçek bütünleri meydana çıkarılabilir. Araştırma yapmak isteyen için bir metod gereklidir, ama metodsuz da olsa, hatta araştırmaksızın da bir şeyler bulunabilir. Bununla beraber cür'etli davranışlar gerçeğin gösterilmesine, anlatılmasına çok zarar verir, onların bu yazdıklarını okuyanlar bu gerçeği eyleme, harekete çevirmeyeceklerdir. Küçük gerçekleri toplayıp biriktirmekle ye tinen yazarlar bu dünyanın nesnelerini ve olaylarını kullanılabilir kılmağa yeterli değildir. Oysa gerçeğin eylem haline gelmekten başka hiçbir tutkusu yoktur. Öyleyse bu gibi yazarlar, ödevleri kadar yücelebilmiş değildirler.

3. GERÇEĞİ, BİR SİLÂH GİBİ KULLANILABİLİR KILMA SAN'ATI

Gerçek, dinleyenlerin ve okuyanların davranışları üzerinde yapacağı etkiler ve sonuçlar göz önünde tutularak söylenmelidir.

Pratik sonuçları olmayan gerçekler vardır. Barbarlıkla ilgili şu çok yaygın görüş buna bir örnektir: Faşizm varlığını, bazı ülkelere bir tabiat âfeti gibi çullanmış bulunan, bir vahşet dalgasına borçlu olacaktır. Böylece kapitalizm ve sosyalizmin yanı sıra ve bunların üstünde bir üçüncü kuvvet doğmuş olacaktır: faşizm; ilk ikisi (yani kapitalizm ve sosyalizm) faşizm yokmuşçasına varlıklarını sürdürebileceklerdir. İşte bu, faşist bir düşünüştür, faşizme teslim olmaktır. Bana göre ise faşizm, kapitalizmin tarihsel bir aşamasıdır ve bu niteliğiyle hem çok yeni, hem çok eskidir. Faşist memleketlerde kapitalizm artık ancak faşizm biçiminde var olur. Faşizmle savaşmak kapitalizmle, hem de taşkın, en saldırgan, en zalim ve en yalancı biçimdeki kapitalizmle savaşmaktır.

Öyleyse, faşizmi doğuran kapitalizme karşı hiç birşey söylenmeden, faşizmi lânetlemek ve bu lânetlenmiş faşizm üzerine gerçeği söylemek neye yarar? Bu çeşit bir gerçeğin pratik hiçbir yararı yoktur.

Kapitalizme karşı olmadan faşizme karşı olmak, barbarlıktan doğan barbarlığa karşı baş kaldırmak, hem danayı kesene karşı olmak ama hem de danadan payını istemekten başka birşey değildir. Onun etinden yemek isteyenin, kanını görmeyi istememesi gibidir. Kasap eti vermeden önce ellerini yıkasın, yeter. Vahşiliği doğuran sistemin suç ortakları oldukları için, sadece vahşiliğe isyan ediyorlar; ama gene de kendi memleketlerinde ayni sistemi zora dayanarak yürütüyorlar, ne var ki kasaplar ellerini gene yıkıyorlar.

Burjuva demokratlar komşularının barbarca metodlarını şiddetle lânetliyorlar ve onların bu suçlandırmaları, dinleyiciler ayni yöntemlerin onların kendi ülkelerinde de yürürlükte olduğunu bilmedikçe, etkili de oluyor.

Bazı memleketler mülkiyet ilişkilerini, başkalarından daha az şiddet kullanarak, ayakta tutmayı halâ başarıyorlar. Bununla beraber, fabrikaların, madenlerin, tarımsal girişimlerin kapitalist tekeller elinde toplanması her tarafta ayni barbar durumu meydana getiriyor. Fakat burjuva demokrasisi, kapitalistlere, şiddete baş vurmadan üretim araçları mülkiyetini ellerinde bulundurmayı garanti ettiği halde, barbarlık onlara tekellerin artık ancak apaçık şiddet usulleri ile korunabileceğini öğretiyor.

KORSAN KIZ

1

Baylar, bugün bardak yıkar görüyorsunuz beni,
Herkesin yatağını düzeltiyorum.
Bir iki kuruş veriyorlar, hemencecik sağolun diyorum.
Çaputlar içinde görüyorsunuz beni ve bu derme çatma oteli,
Ve kiminle konuştuğunuzu bilmiyorsunuz.
Akşamlardan birinde limanda çığlıklar duyulacak.
Herkes soracak: Bu da ne ola?
Gülümser görecekler beni bardakların başında.
Soracaklar: Niye gülümsüyor bu?
Ve sekiz yelkenli
Ateşli silâhlarıyla bir gemi
Rıhtımda olacak.

2

Git işine, yıka bardaklarını çocuğum diyecekler,
Bir iki kuruş tutuşturacaklar elime.
Kuruşlar alınacak ve yatak yapılacak.
(Oysa kimse uyuyamıyacak yatakta o gece.)
Bilmiyorsunuz kim olduğumu yine de.
O akşam limanda bir gürültü kopacak.
Soracaklar: Bu gürültü de ne ola?
Ve beni pencerede görecekler ayakta
Ve soracaklar: Bu niye gülümsüyor şeytanca?
Ve sekiz yelkenli
Ateşli silâhlarıyla o gemi
Topa tutacak şehri.

3

Baylar, keseceksiniz o zaman gülmeyi,
Neden derseniz, yıkılacak duvarlar,
Yerle bir edilecek şehir,
Sadece bu derme çatma otel korunacak atışlardan
Ve soracaklar: Hangi seçkin kişi oturur burda?
O gece otelin çevresinde çığlıklar,
Bu otel niye esirgeniyor diye soracaklar.
Ve sabahleyin kapıdan beni çıkarken görecekler,
Bu mu otururmuş orada diyecekler.
Ve sekiz yelkenli
Ateşli silâhlarıyla o gemi
Bayrak çekecek direğine.

4

Öğleye doğru yüzlerce insan çıkacak karaya,
Gölgeleri çiğneyerek
Her kapıdan birini yakalayacaklar,
Ve zincire vurup getirecekler önüme,
Soracaklar: Hangisini öldürelim?
Bu öğle üstü limanda çıt çıkmayacak
Bana kimin ölmesi gerektiği sorulduğunda.
Ve sonra sesimi duyacaklar: Topunu!
Kelleler düştükçe diyeceğim ki: Vah vah!
Ve sekiz yelkenli
Ateşli silâhlarıyla o gemi
Kaybolacak alıp beni.

Bertolt Brecht'ten
Ülkün Tansel

Bazı ülkelerde barbar tekelleri korumak için kurulmuş kanunî durumları veya kültür rahatlıklarını (felsefe, san'at, edebiyatı) yıkmaya, zedelemeye ihtiyaç yoktur; oralarda yurtlarından kaçmak zorunda kalmış Almanların bu rejimleri, bu rahatlıkları damgalamalarını, maskaraya çevirmelerini olgunlukla dinlemeyi kabul ediyorlar. Onlara göre bu hal, savaşa yardımcı destekleyici bir kanıttır.

Bunların "Almanyaya karşı amansız bir savaş açılmalıdır. Orası bütün kötülüğün asıl vatanı, cehennemin hazırlandığı lâboratuvardır; Deccal'ın tahtıdır." diye bu haykıranların gerçeğe saygı duydukları söylenebilir mi? Hayır, bunlar budala, güçsüz ve tehlikeli kişilerdir. Söylevleri bir memleketin, bütün bir memleketin, bütün insanlarıyla yok edilmesi amacına yönelmektedir. Çünkü boğucu zehirli gaz, masumları esirgemez.

Gerçeği bilmeyenler düşüncelerini yüzeysel, genel ve kapalı anlatırlar. "Almanya" üzerine uzun uzun çene çalarlar, "Fenalık"ı ayıplarlar; dinleyici de kendi kendine sorar: Ne yapmalı? Hangi yolu tutmalı? Alman olmaktan vaz mı geçmeliyim? Cehennemin yok olması, ortadan kalkması için benim iyi olmam yeter mi? Barbarlıktan doğmuş barbarlık konusundaki kalıplaşmış sözleri ileri sürerken bir hareket yaratmaktan tamamen âcizdirler; aslında kimseye seslenmezler. Barbarlığa son verme çaresi diye "kültürün gelişmesi yoluyla âdetlerin yumuşatılması"nı önermekle yetinirler. Bu, sebepler zincirinden birkaç halkayı ayırmakla kalmak, bir taraftan felâketleri hazırlayan asıl kuvvetleri karanlığın örtüsüne bürürken, bazı tayin edici kuvvetleri de iyileşemez güçler diye kabul etmektir. Biraz ışık tutulsa, felâketlerin asıl kışkırtıcıları, hazırlayıcıları meydana çıkar: bunlar, insanlardır. Çünki öyle bir çağda yaşıyoruz ki insanın kaderi, yine insan elindedir.

Faşizm, kaynağını insanın tabiatında bulan bir tabiat âfeti değildir. Kaldı ki tabiat âfetlerinin, insanın mücadele gücüne seslenerek, ona haysiyet ve ağırbaşlılığını yeniden kazandıran bir beliriş tarzı vardır. Yokohama'yı yerle bir eden yer sarsıntısından sonra bir çok Amerikan dergileri bir yıkıntılar alanının fotoğrafını yayınlamış-

lardı. Resim altı şöyleydi: "Çelik, ayakta kaldı."; fotoğrafa dikkatle bakılınca bu yorumun doğruluğu farkediliyordu. Birkaç çelik iskelet, daha ayaktaydı. Resim altının önemi kaynağını bir mimardan, bir inşaat mühendisinden, yani yer sarsıntılarını, bunların şiddetini, çıkan sıcaklığı bilen ve yaptığı binaları gelecek yer sarsıntılarına dayanacak kadar sağlam yapacak birinden almış olmasındaydı.

Bunun gibi faşizmi ve savaşı -büyük felâketler ama tabiat âfetleri değil- anlatmak isteyen, pratik bir dil kullanmalı, bu felâketlerin üretim araçları sahiplerinin işçi yığınlarına karşı yürüttükleri sınıf mücadelesinin sonuçları olduğunu göstermelidir. Uğursuz, berbat şeyleri gerçeğe uygun bir biçimde sunmak için, bunların nedenleri olduğunu ve bu nedenlerin tedavi edilebileceğini gösteriniz. Felâketin bir tedavisi, çaresi olduğunu bilmek ona karşı mücadeleye imkân verir.

4. GERÇEĞİN EMANET EDİLEBİLECEĞİ, SIRRIN AÇILABİLECEĞİ KİŞİYİ NASIL SEÇMELİ?

Yazılı şeyler ticaretine özgü çok eski bir adet vardır: Yazar, eserlerinin dağıtımı ile ilgilenmez; yayınevi sahibinin, ya da başka bir aracının onu her tarafa dağıtacağını hesap eder. Kendi kendine "ben, konuşuyorum; dinlemek isteyen dinler." der. Gerçekte ise yazar konuşur ve kim para verebilirse o dinler. Yazarın söylediklerini herkes dinlemez ve dinleyenler de hepsini dinlemek istemezler.

Bu konuda çok şeyler söylenmiştir, ama söylenenler gene de yeter değildir. "Birine yazmak eylemi"ni sadece "yazmak eylemine" dönüştürmek bana ağır ve zararlı bir iş gibi gelir. Gerçeği "sadece yazmak" olmaz, onu mutlaka "birilerine yazmak" gerektir. Hem de bu gerçeği kullanabilecek birilerine. Yazarlarla okuyucular gerçeği beraberce keşfederler.

"İyi"yi bulup çıkarmak için onu sadece "iyice" dinlemiş olmak yeter. Oysa "gerçek"in kurnazlıkla söylenmesi, kurnazlıkla da dinlenmesi gerekir. Biz yazarlar için gerçeği bize kimin söylediği ve bizim kime söylediğimiz, önemlidir. Dayanılmaz koşullar içinde yaşayanlaradır ki bu koşulların gerçeğini, kendilerinin gerçek durumunu söylememiz lâzımdır ve ancak bu dayanılmaz koşullar içinde yaşayanlardandır ki biz o koşulları öğrenmeliyiz. Sadece bir kıyının insanlarına seslenmeyelim, başka insanlar da gelişir, bizi dinlemeye yatkın hale gelirler. Cellâtlara bile yaklaşılabilir: adam asma başına ödenen ücrette bir azalma olsun, ya da canlarından korkmuş olsunlar, yeter bu. Her türlü rejim değişikliğine karşı olan Bavyera köylüleri bile, uzun süren bir savaştan dönen oğullarının işsizliğe mahkûm olduklarını görünce, devrimci düşüncelere yatkın olarak ortaya çıkmışlardı.

Gerçeğin bir tonu vardır; onu bulmak bize düşer. Âdettir, yumuşak ve zavallı bir ton kullanılır. "Ben, karıncayı bile incitmem..." Bu, dinleyiciyi, kendi zavallılığı, sefaleti içine mıhlarcasına çakar. Bu tonu kullananlar bize düşmancasına ihanet etmiş değillerdir, ama onları kavga, savaş arkadaşı da sayamayız. Gerçeğin mizacı, tabiatı, savaşçıdır; "gerçek", yalnız yalana karşı değil, yalanı yayan yalancılara karşı da savaştır.

5. GERÇEĞİ YAYMAK İÇİN KURNAZLIKLA HAREKET ETMEK

Bazıları, gerçeği yazmak cesaretleri ile gururlu, gerçeği bulmuş olmaktan mutlu, gerçeği kullanılabilir kılmak için harcadıkları çabadan şüphesiz yorgun, okurlarının bu gerçeği yakalamalarını sabırsızlıkla beklerler. Bunlara gerçeği yaymak için kurnazca hareket etmek lüzumu, anlamsız görünür.

Konfüçyüs eski bir halk takvimini, bazı kelimelerini değiştirerek, tadil etmişti. "Kun'un efendisi, filozof Wan'ı öldürttü." yerine "Kun'un efendisi, filozof Wan'ı tasarlayıp öldürttü." diye yazmıştı. Zorba müstebit Soundso'nun ölümünün konu olduğu yerde "bir suikastla öldürüldü." cümlesinde de "öldürüldü" kelimesinin yerine "idam edildi" koymuştu. Böylece yeni bir tarih anlayışına yol açıyordu

Bugün "halk" yerine "ahali", ve "toprak" yerine "kır mülkiyeti" diye yazanlar birçok yalanlara saygınlık ve güvenirlik vermeyi red etmiş oluyorlar. Kelimelerin bağıcılığını (sihrini) kaldırıyorlar. **"Halk" sözü ortak çıkarlar temeli üzerine kurulmuş bir birliği kapsar**; bunu sadece çoğul biçiminde kullanmak gerekir, çünki birçok topluluklar arasında "ortak çıkarlar" yoktur. Bir memleketin ahalisinin aslında birbiri ile çelişik çıkarları vardır. Bu, unutulmaması gereken bir gerçektir. Bunun gibi "toprak" diyerek tabiat güzelliklerini bu kelimede cisimleştiren, kokuları ve renkleriyle coşkulara kapılan kişi, aslında, hâkim sınıfın yalanlarını desteklemiş olur. Toprağın verimliliğinin, insanın ona bağlılığının ve işindeki gayretinin ne önemi var? Sadece buğdayın fiyatı ve emeğin fiyatı hesap edilir. Topraktan kâr eden asla, ondan buğdayı çıkaran değildir ve "ekicinin yüce çalışması" Borsada muamele görmez. Doğru terim "kır mülkiyeti" dir.

Baskı rejimi egemenken "disiplin"den değil, "boyun eğmek" ten söz edelim; çünki disiplin bir hâkim sınıfa bağlı olmadan da düşünülebilir. Bunun gibi "ağır başlılık" sözü de "erdem" den daha iyidir; İnsan'ı daha fazla hesaba katar. Nasıl bir ayak takımının bir halkın erdemliliğinden yararlanmak için ortaya atıldığı, bilinen birşeydir. Ve tokların, açlıktan biterek kendilerini besleyenlere nasıl cömertçe "erdem" dağıttıkları da bilinir.

Konfüçyüs'ün kurnazlığı günümüzde de kullanılabilir. Thomas More'un kurnazlığı da. Onun zamanındaki İngiltereye tastamam benzeyen, ama haksızlıkların genellikle kabul edilmiş âdetler gibi gösterildiği, hayalî bir ülkeyi anlatmıştı, o.

Gölgesinden korkan, kuşkulu bir Devlet'i yanıltmak için sonsuz sayıda kurnazlıklar vardır. Voltaire, Pucelle d'Orlean'ın çapkınlık hayatını anlatırken batıl inançlara karşı savaşmıştı. Aslında askerlerin, saray adamlarının, papazların arasında yapayalnız kalmış Jeanne'ın kız-oğlan-kız kalabilmesi için mucizeden aşağısı kurtarıcı olamazdı. Büyüklerin hayatından alın-

mış çapkınlık hikâyelerini güzel bir üslupla anlatırken Voltaire, bu büyüklere dini inkâr ettirmiştir; oysa bunlar o zamana kadar, sefih hayatları için gerekli bir tedbir diye, dine sarılmışlardı. Birden Voltaire'in eserlerinin ateşli yayıcıları kesildiler ve kendilerinin ayrıcalıklarını koruyan polisleri alaya alır oldular. Zamane büyüklerinin bu davranışları Voltaire'in düşüncelerinin, Voltaire'in elde etmeye çalıştığı burjuvalar arasında gizliden gizliye yayılmasına imkân verdi.

Lucrèce te kendi epikürcü allahsızlığını yaymak için, mısralarının güzelliğine dayanmıştı. Bunu kendisi söylemiştir. Bir yazının edebî değeri onun gizlice yayılmasına yardım edebilir. Ama bu etkilerin şüphe uyandıracağını da bilmek gerektir. Bu yüzden bu edebî değerin bazan bilerek ihmal edilmesi lâzım gelir. Meselâ, küçümsenen bir yazı türünde, polis romanında, dayanılmaz toplum şartları anlatılmışsa durum böyledir. Benim görüşümle bu durum, polis romanını tamamen meşru kılar. Shakespeare Volumnie'nin ağzına, oğlu Coriolan babalarının şehrine saldırmaya hazırlanırken, o çok sığ sıkıcı sözleri aynı dürtüyle, daha ustaca, yerleştirmişti. Coriolan'ın plânından, gerçek kanıtlar ve muhakeme ile veya derinden gelen bir gönül atılışıyla değil, fakat eski âdetleri izlemekte tembellik eğilimiyle döndüğünü göstermek istemişti. Shakespeare'de gerçeği kurnazlıkla yaymanın başka bir örneği daha vardır: Sezar'ın cesedi önünde Antoine'ın söylevi. Brütüs'ün saygıdeğerliğini aralıksız tekrar ederken onun cinayetini anlatır ve çizdiği tablo, suçlunun asıl tablosundan çok daha etkendir. Konuşmasını olaylarla süsleyen Antoine, inandırma gücünü kendi hükümlerinden çok bu olaylardan alır.

4 bin yıl önce Mısırlı bir şair benzer bir usul kullanmıştı. Sınıf mücadelelerinin yaygın bulunduğu bir zamandı; mülk sahipleri o zamana kadar kendilerine hizmet etmiş olanlara karşı kendilerini güçlükle savunuyorlardı. Şiir, ezilenlere karşı mücadeleye çağırmak için Bey'in sarayına gelen bir Bil- →

AĞIT(*)

Kan ağlar içim, öldü arkadaşım.
Dülgerdi o da, bencileyin.
Ayrı gitmezdi içtiğimiz su.
Dolaşırdık birlikte,
dağ, bayır, ova demezdik.
O sokak senin, bu sokak benim.
Kara günlerde beraberdik.
ak günlerde birlik.
Korurdu, gözetirdi beni.
Güldü mü aşımdı, azığımdı benim.
Alıp başımızı gitmezmiydik kentlerden
toprağı kazar, yer yapardı kendimize.
İşte düşürdüler pusuya bir gün o'nu,
gene böyle kazdığı yerlerden birinde.

Aldılar, götürdüler dipdiri.
İşkencelerin en korkuncuydu hak gördükleri.
Delik deşik ettiler gövdesini,
çalıya sürüdüler, aman dedirtmediler.
Fırlatıp attılar sonra önüme
can evimden vurmak için beni.
Söylen şimdi, kimdi en mutlu giden?
Canım kardaşım, öldürülen arkadaşım mı,
yoksan ben, işte ardında kalan mı?

Anlatılmalı bütün bunlar.
dökmeliyim içimi,
çekmeliyim zehir zıkkım bir ziyafet.
Ama neylersin yok görünürlerde
yok öylesine aç, fakir biri.
Uluydu, yüceydi, gitti...
Gülmeyecek bir daha ağız dolusu,
Gün ağırırken öldü, gayrı duymayacak beni.
Ne ondan bir haber,
Ne bizlerden bir fayda o'na.
Ölüm ülkesinde gene buluştu acılarıyla.
Ve ben, başka arkadaşlarınla
dülgerler, biz fakir dülgerler yalnız,
andiçtik aramızda, söz verdik
"yaşamaya da vuracağız damgamızı
ölüme de" dedik.

Pablo Neruda
Türkçesi: **Can Güner**

(*) Peru'lu şair Cesar Vallejo (1892-1938) için. Neruda'nın yaşıtı ve arkadaşı. Paris'te sürgünde öldü.

ge'nin hikâyesini anlatır. Bilge bu ayaklanmadan çıkan kargaşalığı uzun uzun çizer:

"Bakınız, neredeyiz

Şimdi ulular yakınıyor, fakirler seviniyor. Her şehir "kudretlileri aramızdan sürüp çıkaralım" diyor. Kapıları açıyorlar, hazineleri yıkıyorlar, köleler efendi oluyor. Soylu bir çocuğu nasıl ayırd etmeli? Efendinin oğlu, kölenin oğlu gibi oldu. Günümüzde kentliler değirmene koşuldular, bugüne kadar güneşi görmemiş olanlar ise inlerinden çıkıyorlar. Fildişi kasalar kırıldı, Lübnan selvilerinden artık karyola yapılıyor. Bakınız, Saray bir saatta düştü. Kır fıkaraları şimdi zengin oldular ve yiyecek bir lokma ekmeği olmayanların şimdi ambarları var: başkalarının malı, onun tahıl ambarını süslüyor. Yemeğini keyifle yiyor. Bir tek buğday danesi olmayan, şimdi tahıl ambarlarına hükmediyor; ve bir avuç un dilenen şimdi un dağıtımına başkanlık ediyor.

Bakınız, sabanına koşacak sadece iki öküzü olanın hatta ondan da yoksun olanın, bugün sürüleri var. Nerede uyuyacağını bilmeyen, bugün bir çatı altında dinleniyor da nâzırlar çatı aralarında barınıyor; dilenciler yolların tozuna karşılık bir karyolaya kavuştular.

Bakınız, tersane işçisi artık kendisi için gemiler yapıyor ve eski efendisi bunların artık kendisinin olmadığını biliyor. Evvelce giyinik olanlar çıplak kaldılar ve evvelce başkalarını giydirenler bugün ince keteni kendileri için dokuyorlar. Zengin uyuşmuş ve susamıstır, evvelce ondan su dilenenlerse şimdi sert şarapları içiyorlar.

Bakınız, bir harpı tutmasını bile bilmeyenin bugün kendi harpı var ömrümde şarkı söylememiş olanlar, şimdi söylüyorlar. Sefaletin yalnızlık içinde bıraktığı, bugün kadınını buluyor. Yüzünü evvelce ancak suda görebilenin bugün bakacak bir aynası var. İş adamları meydanlarda basıboş dolaşıyor da eskiden ulaklık yapan, şimdi işlerine başkalarını koşturuyor.

Bakınız beş eski uşak efendilerine geliyorlar, ona: evden hemen çıkın, sabrımız kalmadı, diyorlar."

Ezilmişlerin, bazı şartlarda, istemiş olabileceği bir kargaşalık böylece anlatılmış. Bununla beraber, bu şairin yaptığını yapmak güç olacaktır. Bu kargaşalığı kesin olarak mahkûm ediyor, ama pek de kötülemeden mahkûm ediyor...

Jonathan Swift bir broşüründe memlekete bolluk getirmek için fakirlerin çocuklarının kasap dükkânlarında satılmasını önermişti. Mantığını sonuna kadar götürerek, bu yolla önemli bir tasarruf yapılabileceğini ince hesaplarla isbat ediyordu. Swift kendisini kafasızmış gibi gösteriyordu. Aslında nefret ettiği bu teklifi mutlak bir heyecanla savunuyordu. Gerçekte ise bu, alçaklığı bir ortaya atma biçimiydi. Herkes onunkinden daha akıllıca, hiç değilse daha insanca bir çözüm yolu bulabilirdi.

Düşünceden yana savaşmak, düşüncenin aldığı biçim ne olursa olsun, ezilenlerin davasına hizmet eder. Sömürücülerin hizmetindeki hükümetler aslında, düşünceyi küçümserler. Onlara göre fakirlere yararlı olan şey, zavallıdır. Fakirlerin açıklarını gidermek için yemek yemeleri gerektiği fikri, onlara göre, aşağılık bir bağnazlıktır.

Yurdu mutsuzluğa götüren bir şeften şüphe etmek, aşağılıktır. Çalışanı besleyemeyen bir işten zevk almamak aşağılıktır. Ve çılgınlığa karşı sesini yükseltmek de, aşağılıktır. Aç insanlara yiyeceğe saldıran ülküsüz oburlar muamelesi yapılır, kendilerini ezenlere güveni kalmamış alçaklar, kuvvete inanmayan bozguncular, çalıştığının karşılığını alması gerektiğini iddia eden tembel iş kaçakları gözüyle bakılır onlara.. Böyle bir rejimde "düşünmek", şüpheli ve değersiz bir faaliyettir. Düşünmeyi öğrenmek için nereye gitmeli? Baskı, dört bir yanı kasıp kavuruyor.

Düşünce, gene de, diktatörlüğün vaz geçemeyeceği bazı alanlarda zaferler kazanıyor. Meselâ savaş san'atında ve teknikten yararlanılmasında. Yün yokluğunu sentetik kumaşla tamamen karşılayabilmek için düşünmek zorunludur. Besin ürünlerinin niteliklerindeki düşüşü açıklamak için, gençliği rejime ve partiye kazanmak için düşünceden nasıl vaz geçilir? Fakat emperyalist savaşı övmekten kurnazlıkla kaçınılabilir, böylece bu yeni efendiler de düşünmeye yöneltilebilir; böylece savaşı en iyi nasıl yönetmeli? Sorusu şu sorunu koymaya götürür: bu savaş, yönetme zahmetine değer mi? Ki bu da şu demektir: yararsız bir savaştan nasıl kaçınmalı? Bu suali bugün açıkça sormak muhakkak ki zordur. Gerçeği etkili kılmak için bu kadar şeyden vaz geçmek, gerekli midir? Şüphesiz hayır.

ÖZET

Çağımızın büyük gerçeği şudur: Kıt'amız Avrupa, barbarlığın karanlığına gömülmüştür, çünki üretim araçlarının özel mülkiyeti şiddet kullanılarak korunmaktadır. Bunu bilmek herşey değildir, ama bilmezden gelmek, bütün öteki önemli gerçeklerin bulunmasından el çekmektir. Niçin olduğunu açıkça söylemedikten sonra, barbarlığın karanlığı içinde yaşadığımızı yazmak neye yarar? İşkence yapanlar bunu, üretim araçlarının özel mülkiyet elinde bulunması korunsun, sürüp gitsin diye yapıyorlar. Bu iddia, elbette, bize birçok dost kaybettirecektir. İşkenceyi, bizler gibi, damgalarlarken bir yandan da şimdiki mülkiyet ilişkilerini muhafaza etmek için işkenceden vaz geçilebileceğini düşünenlerin dostluğunu yitireceğiz.

Ülkemizde hüküm süren vahşet koşullarının gerçeğini hep söyleyelim, böylece bu koşulları yok etmek, yani şimdiki üretim ilişkilerini değiştirmek mümkün olacaktır. Statüko'dan en fazla çekenlere ve, bu nedenle onun değişmesinde en çok çıkarı olanlara, emekçilere, işçi sınıfının muhtemel müttefiklerine, bugünkü durumdan yararlanmakla beraber kendi başlarına üretim araçlarına sahip olmayanlara bunu hep söyleyelim.

Ve, budalalıklardan sakınalım. □□

GERÇEKLERİN YAŞANMASI

Celâl Çumralı

Konunun özeti:

Bir sanat yapıtının yaratılmasının ilk ilkesi santçının özgürlüğü ilkesidir. Bu ilkenin katıksız bir sonucu vardır: 1 — Sanatçı bu ilkeden vazgeçemez. II — Bu ilkeye hiç kimsenin gölge bile düşürmeye hakkı yoktur. En geniş anlamıyla iç ve dış baskı yasaktır sanat dünyasında.

Sanatçı bu sınırsız özgürlüğünü **Seçmek**'le gösterir ilkin. Sanatçı neyi seçer? Yüreği hangi güçle çarpıyorsa onu seçer. **Dünleri** seçer, **Bugünleri** seçer, **Yarınları** seçer. Şöyle de deyimliyebilir: **Düşleri** ya da **Gerçekleri** seçer.

Seçme'nin estetik alandaki anlamı nedir, nasıl olur bu iş? Seçmek eylemi her şeyden önce **Yaşamak**'la ilişkin bir özgürlük çabasıdır. Bundan ötürü konuya yaşamak eylemi üstüne eğilerek girmek zorundayız.

Yaşamak eylemi:

Sanatçıyı ne düşlerinden ne de gerçeklerinden ayırabiliriz. Düşleri ya da gerçekleri sanatçıya yasaklamak mümkün olmamıştır. Düşünmiyeceksin, istemiyeceksin, tasarlamıyacaksın diyemeyiz sanatçıya... Bu düşleri sevecek şu gerçeklere inanacaksın, ya da sevmiyeceksin, inanmayacaksın diye buyruklar savrulması da boş ve saçmadır. Böyle bir davranış sanatçıya düpedüz "Yaşamıyacaksın!" demektir ki **ölü kanunlar** örneği değersiz, geri, köhne, görüşlerin konuşmuş birer ürünüdür.

Sanatçının seçmekte özgür bulunduğu düşlerin ya da gerçeklerin anlamı nedir? Bir an önce **gerçek** dediğimiz bir an sonra **düş** değil midir? Düşlerden gerçeklere, gerçeklerden düşlere bir sonsuz akış var.. sanatçı da bu akışın içindedir.. yaşamak dediğimiz bu akışın bu oluşun **şiir**'le ilişkisi nedir nicedir. Özellikle **gerçeklerin** şiire geçişi olayı nasıl olmaktadır?

Yaşamak şiir olmadan önce ozanla ilgili bir durum.. yaşamak ilkin ozanın dünyasında, sonra şiir dünyasında. İyi ama ozanın yaşamak çizgisinde ki **yeri, eylemi** nedir? Düşlerin- gerçeklerin yaşanmasından ne anlaşılmaktadır? Sorunlarımızın düğüm noktası ve işte sorunumuzun özü budur.

Sorunun, yaşamanın biçimlerine göre çözümlenmesi uygun olacaktır:

I — Düşsel yaşamanın biçimleri:

a) Dünsel açıdan

Geçmişi düşünerek, anımsıyarak, özleyişle arayarak düş kurmak. Ozan yaşadığı toplumu bir türlü sevememiştir. Usanç ve utanç içindedir. İğrenir tiksinir zamanından. Bir kaçış'a bırakmıştır kendini. Kaçar.. geriye kaçar.. güzelliği, mutluluğu geçmiş günlerin yaşantısında bulmak için çırpınır.

Bu düzeydeki ozanların ayağı yer'den kesilmiştir. İçlerine dönük, kötümser, umutları sönüktür. Gerçeklere ilişkilerini, tüm toplumsal bağlarını koparmışlardır. Yapıtları **öz** bakımdan olduğu kadar **biçim** yönünden de **Eski**'dir.

b) Yarımsal açıdan

Geleceği düşünerek düş kurarlar. Toplumun ortasında toplumsuz, gerçeklerin içinde gerçeksiz bir yaşamaları vardır. Gerçeklerle ilgili olmadıkları geleceği de gerçeklerden uzak, düşler üstüne oturtarak yaratırlar. Gerçek'le beslenmeyen bir **yarın**'ı düşünüp sürdürürler.

Yapıtları imge yığınını andırır. Biçim bakımından bir derin kaygıları olmadığı için başı boşluk içinde öz-biçim dengesini dokumaları beklenemez. Öz'leri düş'e dayandığı için yeni gibi görünen biçim'lere bürünseler bile **yeni** olmak niteliğinden yoksun kalırlar

II — Gerçeksel yaşamanın biçimleri:

a) Günsel açıdan

Günün içinde yaşayarak düşünmek duymak. sadece gün'ü vermek. bütün kaygıları budur. Günün gerçeklerini **dün**'le **yarın**'la olan ilişkikilerini kavrayamadan, günün içine inemeden **dış görünüş**'leriyle yetinerek yaratırlar.

Bu ozanlar gerçeklere dış'tan baktıkları için gerçekleri kendilerinden uzak, ayrı yabancı tutarlar. Öz ve biçim bakımından buldukları bir **yenilikle** bütün ömürlerini, giderek sanatlarını harcarlar. Yapıtlarında bir aşama görülemez. Kendi kendilerini **yineleyip** dururlar.

b) Yarınsal açıdan

Gerçeklere dıştan bakmaz. İçindedir gerçeklerin. İçinde olmak gerçeklerin etkisi altına girmeyi zorunlu kıldığı kadar **eylemleriyle** onların yeni anlamlar yüklenmesini sağlar. Bu **neden-sonuç** akışı içinde gerçeklerin **Dün** ve **Gün**'le ilişkilerini kavrayarak **Yarınlara** seslenir.

Gerçeklerin nedenlerinin bilinc-i ne ermeden sonuçlarının erinçsizliğini kavramak yeteneğinden yoksun kalanlar içtenlikle itseler de seslenemezler, ya da **seslenmeleri kısır bir** çizgide duraklar, bu duraklayıştan sakınamaz, kaçınamaz açıkcası nedenlerin bilincine ermek, sonuçların erinçsizliğini kavramak, gerçekleri **yaşamak**'la varılacak bir dönemdir.

Büyük ozanlar, eylemleriyle sanatlarını içeçe kaynaştırarak, birini öbüründen ayırt edilmesi zor bir güçle gerçekleri yaşamışlardır. Giderek bu yaşayış öyle bir kesite varır ki bir gerçeği kavramak için ozanın kendisini, sanatının ürünlerini kavramaya iter bizi. Çağının tanığı olmak niteliğini kazandırır yapıta.

Kolay mı elde edilir böylesi yapıtlar? Kolaylığın giremiyeceği bir alandır bu. Kaba anlamıyla zehir zıkkım olmuştur yaşamak ozana. Emdiği süt burnundan gelmiş, derler ya işte öyle.. Yalnız alnı değil, bütün iç varlığı da buram buram **ter** döker. Sonu gelmez bir erinçsizlik içinde yakalarız hep. Sonsuz kızgınlıklar, tiksintiler, bulantılar, ortasında tepeden tırnağa **kavga** kesilmiştir. En hırçın en öfkeli anında bile **kinsiz**'dir. Birey olarak yaşamı **umudsuz** görünür ama o insanların mut-

(31. Sayfada)

GALİNA ULANOVA

FERHAT İLE ŞİRİN

GALİNA ULANOVA

NERMİN BAŞAĞA

Bu yapıt sahnelerimizde ilk kez oynamakla beraber yeni değildir, üstelik içinde duysal anlamlar kullanılmıştır. Oyun klâsik unsurlara dayanmakta, ayrıca doğunun kendine özgün renklerine, ölümsüz aşk konusuna uygun düşmekte. Bu yapıtı canlandırmak Rus Bale Akademisi usta sanatçılarının oyunlarının üstün icrası ile mümkün. Aşk üzerine olan bu dramın metnini Nazım Hikmet, kendisi bale için uygulamış. Bu çok eski aşk öyküsünde, prensesin, kardeşi uğruna güzelliğini feda etmesi ve iki kızkardesin Ferhat'a olan tutkularını yeni biçime sokmuştur. Aşklarını överken, bir insanın başkasına yardım etmesini en yüksek maksad olduğunu betimliyor.

Nâzım Hikmet, aşk öyküsünün Leningrad'taki ilk oynanışını izledikten sonra şöyle demiş: 'Oyunum birçok dilde, birçok ülkelerde sahneye konuldu, gördüklerimin arasında hiçbiri beni bu bale kadar ziyadesi ile tatmin etmemiştir. Leningrad'ta olduğu gibi Moskova'da da Yuri Grigoroviç oyunu sahneye koymuştur.

Genç koreograf Y. Grigoroviç, Kirov Bale Akademisinde (eski Maryinky tiyatrosu) dansör ve koreograf olarak eğitim görmüş. Yapıtlarında pantominden ziyade dans unsurlarına önem veriyor. Folklor dansı ile klâsik akademik bale arasında denge kurmasını biliyor. 1954'te Prokofiev'in 'Taştan Çiçek' balesinin Lavrovsky'nin başarısız koreografisinden sonra 1957'de Leningrad Kirov Balesi için Grigoroviç yeniden olumlu bir koreografi çizmiş. Batıda ilk kez 1962'de İsveç kraliyet balesi tarafından Grigoroviç'in koreografisiyle sahneye konuldu.

Ferhad ile Şirinin müziğini Arif Melikov besteledi, müzik canlı etkileyici, orkestrasion eksizsiz.

FERHAT ROLÜNDE MARIS LIEPA

MEHMENE BANU ROLÜNDE MAYA PLISETSKAYA

Grigoroviç'in sahne düzeni ve koreografisinin düşünce ve inceliği tartışma götürmez. Bu yeni yapıta birtakım yenilikler koyması oyunun lehine olmuş. Ferhad'ın cefasını canlandıran büyük dans sahnesi çok başarılı. Balenin anlatımı burada çok güçlü. Koreografın bu yapıtındaki çalışması kendini eleştiren bir tutum gösteriyor. Simon Virsalazde'nin dekor ve giysileri oyunla tam ahenk ve güzel bir bütün olarak hazırlanmış.

Mehmene Banu rolünü Maya Plisetskaya (Bolşoy birinci balerini çok ifadeli, romantik. Başlıca rolleri: 'Uyuyan Güzel'de 'Aurora', 'Kuğu Gölü'nde Odette -Odile) icra ediyor. Bu rol balerinanın özgün kişiliğine ve koreografinin dramatik görünüşüne uygun düşmekte. Prensesin hükmediciliği, akıllılığı ve kardeşine olan fedakârca sevgisi kadınca elem ve istirabını Plisetskaya dansında gayet güçlü ifade etti. Genç dansör Alexander Lavrenyuk Vezir rolünde gerçekten çok iyi, artistik bir oyun sundu. Ferhad olarak Maris Liepal'nın hissi zenginliği göze çarpıyordu, bilhassa canlı pas de deux'de başarılı. Nataşa Bessermetova'da çok sevimli bir Şirindi. Onun yaradılıstan ayral tabii hareketleri var. Grup ve toplu danslar -soytarılar, saray yosmaları, altın dansı, muhafızlar, binicilerle ahali -devamlı, heybetli bir izlenim arzusu uyandırıyor.

Ben ilk oynayışı gördükten sonraki intibalarımdan bahsediyorum. Sonraları başka bale oyuncuları bu rolleri icra edecek -Adyrkhayeva ve Timofeyev Mehmene'yi, Tikhonov ve Lavrovsky Ferhad'i, Kondratieva ve Maximova Şirini canlandıracak.

Ben şuna inandım ki hepsi ayrı ayrı şaşırtıcı, güzel oyunlar vereceklerdir. □□

(Bolşoy bu baleden bazı seçmeleri Londrada'da oynamıştır.)

MERYEM

Cemal Aykın

Kadın pencerenin önünde, ayaktaydı. "Aşağıda biri var" dedi. "Hep burayı gözetliyor."

Soluk, eski perdeler camlardaki karanlığın üstüne yavaşça indi. Kadının bakışları sıkıntılıydı. Adamın karşısına oturdu. Tavandan gelen tıkırtılara kulak verdi.

"Fareler! Artık sabaha dek bunların sesi... Bir de kurtlar var. Tahtaları kemirmeye başladılar mı, korkuyorum. Geceleyin çocuk ağlayışları duyunca da korkarım ben."

Sarı, ufacıktı yüzü durgundu; dudakları incecik. Yumuşak bir sesle konuşuyor ve uysalca bakıyordu gözleri.

"Deniz kıyısındaki evi bilirsin belki. Orada çalışıyordum eskiden. Akşamları çocuk ağlayışlarına benzerdi martı sesleri. Müşterilerim sakalları uzamış, sarhoş mavnacılardı. Yastığımın altında bıçaklarını, tabancalarını koymadan uyumazlardı. Ben yine böyle korkardım."

Adam sessizdi. Çevresini süzüyordu gözlerinin aralığından. Temiz, düzenli ve yoksulca bir odaydı. Bir kadın yalnızlığının ılık hüznü vardı eşyalarda.

"Sana sandöviç alacaktık" dedi, "çıkalım mı sokağa?"

Kadın başını salladı, gülümsedi. "Ben her gece gidip köprünün üstünden sulara bakıyorum." Kalktı, aynada saçlarını taramaya koyuldu. Seviniyordu.

"Oradaki evi anlatıyordum... Bir de Meryem vardı. Boyuna çocuk elbiseleri dikerdi, oyuncaklar alırdı. Ama çocuğu yoktu, olmuyordu. Bir gece Bıçakladılar kızı."

İnce, yorgundu kolları. Sarı bilezikleri vardı. Saçlarını tararken şıngırdıyordu. Eski, geniş bir erkek yağmurluğu aldı omuzlarına. Kapıya doğru yürüdü. "Bana istediğin zaman gel" dedi, anahtarı çevirirken "Kapıyı usulcacık tıklatırsın, açarım."

Ayın önünden geçen bulutlara baktı, derin derin içine çekti havayı. Yağmur yağmıştı. Nemli gecede boğuluyordu kentin sesleri. Islak, bomboştu kaldırımlar, lâmbalara karşı ışıldıyordu. Esintiye kımıldayan akasyalardan damlalar düşüyordu yağmurluğuna. Gözleri durgunlaştı.

"Bak, yine o adam! Bizi gözetliyor!"

"Korkma sen! Kötü durumlarda polis süsü veriyorum kendime."

Köprünün üstündeydiler. Bir yerlerden ıslanmış leylâkların kokusu karışıyordu geceye. Kadın, elinde bir sandoviç, karanlık sulara bakıyordu.

"Ne istiyorum biliyor musun? Beni nikâhlasan! Senden bir çocuğum olsa, sonra boşasan!"

"Var mı senin kafanda biraz.."

" Nasıl istiyorum! Korkma üstüne yıkılıp kalırım diye. Boşanırız çabucak."

Baktı, gülümsedi erkek, "Yürüyelim!" dedi. Kadın sokuldu, elini tutup yaslandı koluna.

"Ellerin ne güzel senin! Kocaman! Kimi geceler yağmur yağıyor böyle, sokağa çıkıp yürüyorum." Gülümsedi. "Üstümde hep bu eski yağmurluk. Çamurlu kaldırımlarda iri iri ayak izleri görüyorum. Erkek izleri! O zaman ağlamak istiyorum. Böyle gecelerde, belki gördüğün olmuştur beni sokaklarda."

"Belki..."

Ayak sesleri büyüyerek dağılıyor, gölgeleri uzayıp uzayıp siliniyordu. Eski, teneke çatılı evlerin ötesinden denizin sesleri geliyordu. Köşeyi dönünce birden göründü kıyı. Bir adam çıplak ayaklarını sulara uzatmış ıslık çalıyordu.

"Şuna bak! Ardımıza düşen değil mi"

"Hayır, benzemiyor."

Adam kalktı, elinde bir şişe, yalpalıyarak uzaklaştı. Kayalıkta küçük dalgaların kovuklara vuruşu, dökülen suların şırıltısı sürüp gidiyordu. Karşıda eski, büyük bir ev vardı, pencereleri karanlıktı.

"Niçin geldik buraya? " dedi kadın, ağlıyordu. "Kaçmıştım bu evden. Yalnızdım. Meryem'i bıçaklamışlardı. Korkuyordum. Martıların, denizin sesleri dolduruyordu odaları, ben kaçarken ardımdan geliyordu. Caddelerde tabancalı adamlar vardı. Kucağımda çocukla, korkuyordum."

"Çocuk mu dedin?"

Çevresine ürkek ürkek bakındı kadın. Gözlerinde anaca bir kaygı, yeniden yaşıyordu o sürüveni. Korkuyordu yeniden.

Üsteledi adam:

"Hangi çocuk bu dediğin?"
"Benim çocuğum. Kucağımda ağlıyordu."
"Daha önce söylemedin bana."
"Evet, sen görmedin onu. Belki ben de göremiyeceğim artık!.."
"Nasıl yani?"
"Bir dilenci kadına vermiştim. Günde üç lira karşılığı. Paçavralara sarıp gezdiriyordu çocuğumu. Özleyince sokak sokak o kadını arıyordum. Çocuğumu görmek isteyince kızıyordu bana. Issız bir köşede emziriyordum. Düşün, kollarımda çocuğumun sıcaklığı içimde süt ve ten kokusu. Minicik elleriyle tutuyordu göğsümü. Doyunca gözlerime bakıp gülümsüyordu."
Sustu. Canlı ve sıcaktı. Kollarında çocuğunu gerçekten tutuyormuş gibi özenle açmıştı ellerini. Annece bir bakışla gülümsüyordu, sevgiden titreyerek. Çocuğunu emziren bir kadın gibi gevşiyordu bedeni; gözleri kısılıyor, süzülüyordu.
Sonra birden değişti yüzü. Hüzünlü bir anne oldu yeniden.
"Bir akşam geldi o kadın, çocuğumun öldüğünü söyledi. Şaşırdım birden, ağlıyamadım. Beni öylece koyup gitti, bir daha da görmedim. Babasız bir çocuktu. Kütükte yazılı değildi. Adını da birkaç kez değiştirmiştim. Bütün sevdiğim adlarla sesleniyordum kulağına. Polise başvuramadım. Bir çocuğum olduğunu gösterecek yeterli belgeler yoktu elimde. Hiç evlenmediğim için nüfus kütüğüne göre bâkire sayılıyordum."
Derin bir kin ve öfkeyle doldu gözleri.
"Dilencilerin barınağı şimdi burası" dedi adam. "Her gece buraya geliyorlar. Sabahları da buradan dağılıyorlar sokaklara."
Evin kapısı aralıktı. Uzun bir dehlizin sonunda ince bir ışık sızıyordu. Önde adam, birbirlerine tutunarak ilerlediler. Bir odada, ocak ateşinin çevresinde çocuklar oturuyordu. Yüzlerinde titreyen alevlerin aydınlığı, gülüşüyorlardı.Birden sustular, dışarıya kulak verdiler.
"Belki çocuğum da buradadır!" diye fısıldadı kadın. "Öldü diyorlar. Ama nasıl olur değil mi? Mezarsız bir çocuk yaşıyor demektir."
"Güney Parkı'nda bir çocuk ölüsü bulmuştu polis. Morgta günlerce gösterdiler, kimliğini öğrenmek için."
"Ben gitmedim görmeye. Çocuk ölüsüne dayanamam. Görseydim ağlardım."
Duvara tutunarak yürüyorlardı. İlerde bir kapı açıldı. Ak sakallı bir adam, küçük bir gaz lâmbası uzattı dehlize. Yerde sürünerek bir çocuk çıktı dışarıya. Dizlerinin üstünde, ellerinde takunyalarla geçti yanlarından, başka bir kapıyı itip içeri girdi.
Yaşlı adam eşikte bekliyordu. Çok eski bir ceket vardı üstünde. Göğsünün ağarmış kılları açıktaydı. Ter, sidik ve tütün kokuyordu. Dışardan yine martı sesleri geliyordu. Lâmbayı yana tutup başını kaldırdı. Tütün sarısı, ağarmış posbıyıklarının altından çenesini sarkıtıp gözlerini kıstı.
"Patronun yeni ortağı sen misin?"
"Evet. Bir kız çocuğu varmış burada."
"Var, içerde."
Lâmbayı aldı elinden, odaya girdi. İriyarı, kara sakallı biri, elinde bir gömlek, yol yol yırtıyor, arada bir durup başını sallıyor, söyleniyordu. Yanında biri daha vardı. Pantolonundaki yırtıklardan kıllı bacakları ve ayıp yerleri görünüyor, ama o, hiç aldırmadan birşeyler yiyordu avcunda.
Kadın adamı çekti kolundan, yalvaran bir sesle fısıldadı: "N'olursun. dönelim! artık! Ben vazgeçtim. Bak, şuraya bak!" Kapının ardındaki koltuk değneklerini gösteriyordu. "Buradaki çocukların hepsi de sakat! Görmek istemiyorum."
Odanın ortasına doğru ilerledi adam. Köşede, üç yaşlarında bir kız oturuyordu. Yüzüne dökülen kara saçlarını eliyle arkaya taradı. Başını ışığa doğru kaldırdı, ama görmüyordu.
"Bu mu seninki?"
Dudakları kıpırdadı kadının. Titriyordu. Elleriyle kapadı yüzünü.
"Bilmiyorum! Gidelim buradan, korkuyorum!"
Dışarı çıktılar. Az önce gördükleri çocuk geri dönüyordu. Çıktığı odanın kapı aralığından içeri baktılar.
"Buldum!" diye bağırdı kadın." Bak, orada!"
Duvara yakın, eski bir kilim parçasının altında, küçük, sarı saçlı bir çocuk başı görünüyordu. Erkeği yana itip içeri daldı. Kilimi çekti üstünden. Çok küçüktü. Pembe bezden bir gömlek giydirmişlerdi. Yırtıklardan yer yer otlar, saman çöpleri fırlamıştı. Kaşları, kirpikleri belirsizdi. Soğuk soğuk bakıyordu gözleri. Alnındaki saçların tutkalı kopmuştu ve bir kolu yoktu. Adam uzanıp aldı bebeği. Gövdesini dolduran kuru otlar parmaklarının arasında hışırdıyordu. Kadına baktı, sonra attı kilimin üstüne.
Kadın terliyordu. Pırıl pırıldı gözleri. Gülmekle ağlamak arası bir titreyiş vardı dudaklarında. Dışarı çıktı, gecenin seslerini dinledi. Evin ardındaki kayalıkta dalgaların gelip gidişi ve martı çığlıkları. Dış kapıya doğru yürüdü, sonra koşmaya başladı. Lâmbaların aydınlığına girip çıkarak uzaklaşıyordu.
Adam peşindeydi kadının. Yine düdükler ötüyordu. Asfalt boyunca bir süre gitti, sonra kaldırımın kıyısında durdu. İlerde buğulu camların arkasında kımıldıyan gölgeler.
İçerisi kalabalık ve dumanlıydı. Masaların arasında, dilenciler evindeki kör çocukları gördü birden. Leylâk satıyorlardı müşterilere. Masalardaki kadehler yarımdı ve müşterilerin yüzleri uzamıştı. Yalnızlık, sıkıntı, halka halka büyümüştü gözlerinde. Kadın içerdeydi. Kapıya yakın bir masada, deniz kıyısındaki adamla oturuyordu. Yağmurluğunu çıkarmıştı. Korkulu çocuk gözleri değişmişti artık. Ellerini adamın avuçlarına bırakmış, kadınlığın en güzel sığınaklarından rahatça bakıyordu çevresine. Garson önlerindeydi. "Ben bol içerim" dedi, sonra gülümsedi.
Yanlarındaki masaya gitti, arkasını dönüp oturdu, içki istedi.
"Sen güzel bir kızsın!" diyordu adam. "Yüzün avuç kadar, ellerin minnacık!"

"Çok beğendiysen nikâhla beni! Senden bir çocuğum olsun, sonra da boşa istersen...."

"Çok mu seviyorsun çocukları?"

"Bilemezsin!... Bir çocuğum vardı. Açtı çoğu günler, parmağını emiyordu uykularında. Yoksulluk, kimsesizlik bana ağır geliyordu. Birgün de kapıma başka bir çocuk bıraktılar. Çok inceydi boynu, yumuşacıktı. Hep ağlıyordu. Sonra baktık, ölmüş. Alıp morga kaldırdılar, kimliğini öğrenmek için."

"Anlıyamadım."

"Bak anlatayım. Düşlerimde eski bir ev görüyorum her gece. Kolları, bacakları çarpılmış, gözlerine kezzap dökülmüş çocuklar görüyorum. Çünkü ben bir anneyim. Yeryüzündeki bütün çocukların annesi. Bütün dilenci kadınların kucaklarındaki sarı yüzlü, sakat kemikleri çıkmış çocukların!"

Adamın söylediklerini iyice duyamıyordu. Dışardan bir ses "Meryem!" diye bağırdı. Kadın irkildi birden. Önündeki kadehe sarıldı, sonuna dek içti. Sonra yeniden bol istedi. Dışardaki ses bir daha yükseldi: "Meryem, bizi duyuyor musun?" Bu kez çevresindeki herkes kadına baktı. Leylâk satan körler birer birer dışarı çıktılar. Kadın gülümsüyordu hıçkırıkların sınırına yakın bir yerden. Dilenciler evindeki ak sakallı adam, masaların arasından, bastonuna dayanarak yaklaşıyordu. Gelip önünde durdu.

"Bizden kaçıyor musun Meryem? Ama biz seni almaya geldik. Arkadaşlar dışarda. Yine evimizin kızı olmanı istiyoruz Meryem. Artık seni çalıştırmıyacağız."

"Tanımıyorum seni, git burdan!"

"Nasıl unutursun Meryem! Evin ardındaki kayalığı, çocuk ağlayışlarını ve kavgaları hâtırla! Kim alırdı ekmeğini, peynirini bakkaldan? Kim ısıtırdı seni, o soğuk kış gecelerinde?"

"Haydi çek bakalım! Masal mı anlatıyorsun? Koca bunak!"

Gülüyordu. Garsondan yine bol istedi ve yaşlı dilenciyi gösterdi. Elleriyle saçlarını kavramış, boyuna gülüyordu dilencinin arkasından. Bol gelince içti ve bir daha istedi. Sonra birden başını masaya koydu ve küçük omuzları sarsılmaya başladı.

Adam kalktı, kapıya doğru yürüdü. Vestiyerde bir pusula yazdı kadına:

"Bayan,

Bize verilen bilgiye göre, artık dilenci kadınlar, kucaklarında ölü çocuklar gezdirecek. Artık ağlamıyan, yüzleri balmumundan ölü çocuklar! Oysa buna inanmak ne kadar güç! Size eski bir evden ve bu evin gizli serüvenlerinden söz açacak değilim. Ama şurası bir gerçektir ki, morga kaldırılan çocuk ölüsünü, herkes unuttuktan sonra da, adalet ve onun yasları unutmayacaktır.

Saygılarımla"

Garson kâğıdı bir tepsi içinde götürüp kadının önünde eğildi. Aynada saçlarını tariyordu. Alıp açtı. Okurken kaşları çatılıyor, kâğıt titriyordu elinde. Erkekle bir süre konuştular. Sonra kalktı. Yağmurluğunu giyip kapıya doğru yürüdü.

Yaşlı dilenci arkadaşlarıyla kapıdaydı. Kadın yanından geçerken "Yanlış yoldasın Meryem!" dedi. "Kendini kurtaramayacaksın! Kimseler tutmayacak elinden." Sesi alaylı, soğuk ve yabancıydı. Solmuş bir leylâk demetini sallıyordu arkasından.

Öteki adam az ilerde yolunu kesti:

"Bir dakika lütfen, ben polisim."

"Olabilir, beni ilgilendirmez."

"Çocuğunu öldürmekten sanık olduğunu bilmiyorsun belki!"

"Hayır, benim hiç çocuğum olmadı!"

"Ama tanıyoruz seni, deniz kıyısındaki evden... Bir de yara izi olacak göğsünde. Eski bir bıçak yarası!"

Kadın birkaç adım yürüdü, sonra koşmaya başladı. Köprüye doğru gidiyordu. Polis, düdüğünü çıkarıp öttürdü. Uzaklardan bir düdük karşılık verdi. Ardında bir ayak sesi duyuyordu. Dönüp baktı: barda kadınla oturan adam.

"Bozuldu mu işler? Yazık be, kaçırdın kızı!"

Karşılık vermedi, hızla geçti yanından. Kadın görünmüyordu artık. Yürüdü. Yağmur yeniden başlamış, inceden iniyordu akasyalara. Köşeyi dönünce durdu. O soluk, eski erkek yağmurluğu ve bardaki adamın iri karaltısı, ilerde, bir ağacın altındaydı. Sessizce yaklaştı.

Adam sigarasını yakıyordu. Dumanlarını üfledi. Kadın, çocuksu yüzü çakmağın aydınlığına karşı, gülümsedi; derin derin içine çekti tütün kokusunu.

"Ne güzel! Sen benim erkeğim olsana! İstersen döğ beni, aç bırak, katlanırım. Odam soğuk oluyor geceleri. Üşüyorum. Yatağıma girip bir erkeğin sigara dumanlarını düşünüyorum. Senin gibi bir erkeğin. Kalın sesli, elleri kocaman ve bıyıklı!"

Sonra kuşkuyla döndü ardına, polisi gördü. Birden sönüverdi sevinci.

"Şurada biri var, bizi gözetliyor!"

"Aldırma sen, yürüyelim."

"Bir gece kocaman bir kavga çıktı benim yüzümden. Bir işportacı var hani, onunla yürüyorduk köprüye doğru. Beni aldılar elinden. Üç kişiydiler."

"Erkek değilmiş herif! Ama suç sende, öyleleriyle gezdiğin için."

"Sen güçlüsün, yolumuzu kesseler, beni vermezsin kimselere değil mi! Ama işportacının kafasına şişe vurdular. Kavgalardan çok korkarım."

"Çocuğunu anlatıyordun biraz önce. Hani dilenciler varmış... deniz kıyısındaki evde..."

"Evet, her gece düşlerimde, kaçıyordum o evden, kucağımda bir çocukla, korkuyorum."

Sesleri uzaklaşıyordu. Konuştukları anlaşılmıyordu artık. Bir yerde yine akasyalar girdi araya. Arkalarından yavaşça sokuldu.

"Yarın sabah..." diyordu kadın, "atlayıp bir otobüse, gidelim buradan, hiç tanınmıyacağımız bir kente, var mısın?"

Karşılık vermiyordu adam. Sigarası yanıp sönüyordu.

"O adam yine arkamızda. Hep bizi gözetliyor. Aksilik çıkarsa kendine polis süsü ver!"

Adam güldü: "Gerekmez artık. Polis karakolu karşıda. Nöbetçiler tanır beni." □□

SORUŞTURMAMIZ

SORULAR

1. Sizce Tanzimat'tan bu yanaki sanatımız Batı etkisinden kurtulmuş mudur? Kurtulmuşsa bunu nasıl tanıtlıyabilirsiniz? Kurtulmamışsa bunun nedenleri nedir

2. Türk sanatını kendine özgü bir şekilde Batı'nın yanına nasıl koyabiliriz. Kendi sanat çizgimizden giderek mi, Batı sanatının çizgisinden giderek mi?

3. Sizce ulusal sanat ne demektir. Böyle bir sanat nasıl yaratılabilir. Bu gerekli midir, değilmidir? Bir sanat ulusal olmadan evrensel olabilir mi?

4. Ulusal bir sanat yaratmanın koşullarını toplum koşullarının dışında düşünebilir miyiz? Az gelişmiş bir ülke olmak sanatımız üzerinde etki yapar mı? Yaparsa buna nasıl karşı çıkılabilir?

Ayperi AKALIN
(Eleştirmeci)

1 — Önce "batı" tesirinin üstünde anlaşmamız gerekiyor. Batı diyeceğimize uygarlık da diyebiliriz Ne var ki özellikle bugün kültür alanında tüm uygarlığın ürünlerine değil, daha çok Avrupanın kapitalist ülkelerinin ve Amerikanın sanat ürünlerine açığız. Bu sosyallik olmaktan çok ekonomik ve siyasal bir koşul ülkemizde. Bundan ötürü "Batı" denince ister istemez belli bir uygarlık alanının kültür ve sanat ürün lerini anlar ve bu belli Batı'ya gönül vermeye, öykünmeye, Batı'dan etkilenmeğe karşı çıkar olduk... Çünki böyle bir etkilenme tek yönlü, kapalı olduğundan ötürüde bağnazca bir tutum sayılır. Üstelik bu "Batı" sömürgeci bir batıdır. Kültür alanında da sömürgecilik yapmaya, emperyalist bir tutuma eğilimli, zorunludur. Bu "Batı"dan aldığımız ürünler pazar ve piyasa kuralları ile de koşulludur. Buna bir de ülkemizde ki yayın evlerimizin piyasa koşullanması katılınca demek oluyor ki biz Batı'nın hep bir yanına bakar kulak verir olduk.

O Batı ki Lâtin kültürü'nün gelişiminden doğmuştur ve tarihci Seignobos "Lâtin kültürü ile yoğrulmuş, Lâtin yazarlar eliyle meydana gelmiş avrupa usulü eğitimimiz bizi kendimizden (imtiyazlılardan) başkalarını düşünmemeğe alıştırmıştır" diyor. Bilindiği gibi Yunan ve Lâtin kültürleri kölelik ve kulluğun doğal, olagan sayıldığı bir uygarlığın ürünleridir. Bu gün de tüm eğitimimiz, "Belli batı"nın süresiz etkileri çoğunluğu, liberalist ve bireyci olarak koşullamaktadır. Ülkemizin açık ve kaçınılmaz gerçeği budur.. Evet, Batı'ya biraz kapansak, kendimize eğilsek "Dimyata pirince giderken evde ki bulgurdan olmaya" başladık dediğimizde bağnazlık suçlaması karşımıza dikilir oldu. Oysa bu suçlayıcılar ne ekonomik ve siyasal koşullanmamızı, ne de piyasa düzeni gerçeğini kısaca Batı'nın bir yanına açık olduğumuzu elbet yadsıyamazlar. Sosyalist ülkelerde neler olup bittiğinden, oraların ürünlerinden haber geldiği yok.

Tek, tük yayınlar, aktarmalar devede kulak kalıyor. İşin içinde bir haksızlık, bir oransızlık var. Sartre, Kafka'yı piyasa koşullanmasının zoruyla nerdeyse tümü ile aktaranlar-mâliyet hesabları yüzünden olacak - çağın en büyük yazarlarından biri olan

bir Dost Passos'u olsun yayınlayamadılar. Demek ki özgür olduklarından yan tutmadıklarından söz açamaz durumdadırlar. Çünki önce ekonomik özgürlükleri yoktur. Çağımızda, ekonomik özgürlüğü olmayan ların özgürlük tartışmalarına girmemeleri gerekir konısındayım.

Gürcü, Azerbayecanlı yazarların, sanatçıların Polonyalı, Cezayirli, Çek, Macar, Çinli denemecilerin ürünlerinden dişe deyer bir şeyler yok elimizde. Bu yüzden sözü edilen "Batı"dan tüm uygarlığı anlıyamaz oldum ben. Bu Batı'da emperyalist bir tutumla tanzimat'la dayandı kapımıza. Daha doğrusu tanzimat emperyalizmin zoruyla başladı. İlişkiler elbette dialektik karmaşık oldu. Batıya yöneldik. Ama yüzey de yöneldik. sayın Prof. Niyazi Berkes bütün düşünürlerimizin, yazarlarımızın Batılı tekbir düşünürü hakkile izlemediğini, ne soruları ne akımları incelemediğini iki kitabında ortaya koydu. Gâh Batı tekniğine, kültürüne öykünecek gâh inatla çıkmaz ulusculuklara saplanır olduk. Ama Batı olumlu etkiler de yaptı Hiç tartşılamaz. Örneğin modern anlamda roman ve hikâye tanzimat ile başladı. Kurtulduk mu tek yanlı etkiden? Tek tek kurtulan sanatçılarımız oldu. Sanatçı güçleri, kişilikleri ve toplumlarının özellikleri ağır bastırdı. Hemence de uluslar arası değerler arasına girdiler bu yüzden. Hiç şüphe yok Cumhuriyet'den sonrasının sözünü ediyorum.

Tahir Alangu "Cumhuriyetden sonra Hikâye ve roman antolojisi"nde Bu "yol açıcılardan" ve onların getirdiği yeni konumdan; "koşullanmadan" söz açıyor.. Bu inceleme ve değerlendirmelerde gösteriyor ki son 5-10 yıldır özellikle genç kuşak sanatçıları daha çok "Batı" etkisindeler. Ben bu etkinin "Belli Batı" yönünde geliştiği kanısındayım. Yani kanaatımca, nerdeyse iyiden iyiye ulusal sanatımızı kuruyorken yeniden "dönüş" yaptık. Ekonomik, siyasal ilişkiler, zayıflayan ulusal bilinç haberine dolaylı, dolaysız baskı yapan "batılı" kültür kurumları nedenleri bu durumun.. Eğitim o hale geldi ki liseden çıkan genç ulusallık gereğinden çok Amerikan demokrasisine inanır oldu. Sanat kaygıları bu birikim üzerine konuldu. Kaynakların hepsi "Batılı" oldu. Türk edebiyatının hele, pek çok isimlerini, ürünlerini (güçlü güçsüz) hiç tanımıyanlar var. Bir yanda tüm uygarlığın değil belli Batı ürünleri, bir yanda ulusal sanata eğilmemek durumu kıskaçlıyor sanatçılarımızı. Kaynaklar daralıyor yani. Kültür birikimi hem evrensel hem ulusal olamıyor. Ne ayrıcalıklar bozar kuralı. Ne de "kültür hem evrensel hem ulusal birikimin özetidir" gerçeği doğrulanabilir. Sözü uzatmak yersiz bu konuda. Ekonomik tarihi sosyolojik gerçeğimiz ortada iken, hergün yaşadığımız olaylarla çevriliyken sorun incesinden bir kuram sorunu imişçesine bol yazı, çizgi döktürmek bana gerçeği gizlemek kadar ayıp bir iş görünüyor.. Güçlü sanatçılarımız var ve onlar ürünlerini koyuyorlar ortaya benim bütün umudum bu güçlerinden soylu sanatçımızda.. Bu "Batı hikâyesini" onlar çözüyor. Çözecekler..

Böylece "Batı"dan tüm uygarlık anlaşılacaksa bu uyğarlığın etkilerine kapanmak şöyle dursun daha da yönelmek gerek. Kültür ürünleri tüm insanlığın verisi ve malıdır çünki. Böyle bir "kalabalığa konuşmak" ulusallık yönünden de yararlıdır kanısındayım. Bize, bizliğimizi "başka"sı hatırlatır. Çıkarsız ve tarafsız ise... Benim kaçındığım, karşı çıktığım belli Batı'nın belli ürünleri. Çünki tarafsız olamamakla koşullu bu ürün sürümü. Ve benim asıl kaçındığım karşı çıktığım Batı teriminden tüm uygarlık anlaşılabilen bir açık bir tarafsız ortam varmışcasına "Batı etkisine karşı duralım" sözünden uygarlığa kapanalım sonucunun çıkarılmak istenmesi.. Zaten "belli Batı"nın kötü etkileri ile karşılaştıkça Saint-Beuve benzetmesi ile batılı yazarlar ülkemizde "yavruladılar, yavruladılar yozlaşıncaya kadar yavruladılar" ise bu soruna eğilmememizden, sakıncalarına aldırmadığımızdan, sorunun ekonomik ve siyasal ilişiklerini görmemezliğimizden "kültürel peykliği" gibi bir durum bir olay yokmuşcasına davranmamızdan ileri geldi. Bundan ötürü de tüm uygarlık anlamında ki "Batı"ya kapalı kaldık. Çelişme, çıkmaz bundan doğdu. Hayır "Bir kapı kaparken birini açmadık"... Tam tersine "Bir kapı açarken birini kapadık".. İşte şimdi sanatçılarımız kapalı kapılar ardındaki dünyayı gözlemek için umutsuzca sıçrayıp duruyorlar. Bu çaba içinde de kendi öz dünyamıza, ulusal kaynaklarımıza ister istemez sırt çevirir oldular. Her alanda son yakın yılların öyküsü bu bence..

2 — "Türk sanatı"nı bizim olmayan bir uygarlığın ürünü olarak ortaya koyabilmemiz olanaksızdır. Bizim ürünümüz bize, bizim bireyimiz olan sanatcımıza özgü olacak.. Ne kadar karmaşık olursa olsun bu koşullanmanın zorunluluğun dışına çıkamayız.. Bizden "başka" imiş gibi görünen ürünler bile bu "başkalaşma" özelliği ile bizdenleşir. Ayrımları özellikleri bir belli açıya "Türk sanatı"na sanatçısına görecedir. Belli neden'lerle çözümleriz. Bu çözümler o sanatı gine Türk Sanatı olarak tanımlar ama ulusallık açısından yozlaşığını ya da aşıldığını, ve nedenlerini ortaya koyarak! Bence sanat verilerimiz hem bizim kendimizin hem tüm uygarlığın, ama tüm uygarlığın ürünleri olmak gerektir. Belli "Batı" nın sanat çizgisinden gidemeyiz. Yetkinlik tehlikeye düşer çünkü.. Ulusallık ve tüm uygarlık

3 — Toplumlar ulus bilincini sürdürdüğü, ulusal kurumlar yürürlükte olduğu, birey (sanatçı) ulusallıkla koşullandığı sürece her toplum ulusal sanatını yaratacaktır. Ulusallık evrenselliğe engelmiş, bir çizginin altında kalmakmış gibi düşünmek neye? Shakespeare ingilizlerin ulusal yazarı olarak anılmıyor mu? Sanat da ulusallık kendiliğinden bir durumdur.. Evrensellik insan - doğa ilişkisinin her açıdan ortak yönlerini en iyice biçimde açıklanıp, doğrulanabilmesinden doğar. Evrensellik, ortaklaşılıkdır. Geniş kapsamlılıktır. Evrenselliği dünya vatandaşlığı ya da ana vatansızlık, ana toplumsuzluk yerine koymamak gerekir. Kanımca güçlü sanat düzleminde ulusallık ve evrensellik hiç çatışmaz. Çatışıyor gibi görünüyorsa bu zaten toplumların kendi ulusal sanatçılarına duygusal bir davranış-

la olduklarından fazla değer vermelerinden sanatçılarını evrensel yaratıcılarmış gibi selâmlamalarından ileri gelmektedir. Güçlü sanatçı, yüce sanatçı ulusallığı ile birlikte evrenseldir de. Özgürdür o.. Ve bu özgürlük onu ulusallığın özelliklerini de taşıma ya bağlar. Özgürlüğe mahkumdur o, nekadar ulusal olursa olsun evrenselliğe ulaşacaktır. Bu açıdan evrensel olmak için ulusallığı bir yana koymak gerektiğine inanan sanatçı daha baştan denklemi bozmuş olur ve özgürlüğünü yitirir. Özgürlük her durumda "vardır" çünki. Evrensellik içinde özgür olmak kaçınılmazdır. Dizgin ve yüce sanatçının 'sınır"ları yoktur. Bu sınırsızlık ona ulusallığı da kendiliğinden kapsatır. Sizin deyiminizle "ulusal olmadan, evrensel olma"nın olanağı yoktur kanısındayım

Gün gelecek ulus, ulusallık deyimi günlerini yitirecek ya da bugünkinden başka kavramlar haline gelecek. -Öyleya 2000 yılın 3000 'ni de var gelecek 5000 ni de.- Ama toplum büyük küçük her zaman var olacak. Bugün için sanatçı nasıl toplumunun dışına düşememekle zorunlu olarak koşullu ise, ulusal olmaya da o kerte zorunludur. Hele kültür ve sanat çözümlerinin, sorunlarının üstüne eğilmek zorunda olan bizimki gibi bir ülkede sanatçı, kaynaklardan yararlanma olanağını yitirmemek, kültür birikimlerini tüm olarak sindirebilmek, ayrıştırabilmek gerçekçi ve güçlü olabilmek için ulusal olmayı ön görmek durumundadır. Bu konum güçlü sanatçıda kendiliğinden belirir. Biçim denemeleri yapar, yeni anlatım yolları arar hiç şüphesiz oluşumunu gerçekleştirir, aşar sürdürür. Ama evrenselliği yaklaştığında güçlü sanatçıyı daha bir ulusallaşmış buluruz sonunda..

Sanat tarihi gözleyimleri doğrular bu sözümü. Karşılıklı etkiler dialektik ilişkiler vardır muhakkak ne var ki evrensel sanatçı giderek bir belli toplumun, bir belli ulusun eti - kemiği olur mutlaka. Kendine yana, hangi çizgiye gelmişse ulusallığa bu yeni durumu da katar-ekler. Ulusallığını evrenselliğinde büyütür. Ulusallıktan kaçamak çabaları-olanaksızdır ya bu yönden olumsuz-ters davranışlardır. Sanatçı doğa-insan ilişiklerine deyinmeğe insani çözümlemeye, açıklamaya yanından, yöresinden belli bir yerden, toplumundan ulusundan başlar. Bu açıdan ben ulu sallığı, evrenselliğin ilk aşaması olarak görüyorum. Nedir ulusal sanat? Bir belli ulusun çok, yönlü ve derinlemesine özelliklerini kapsayan, yansıtan sanat ulusaldır bence.. Bu açıdan ulusal olmayan, ulusallıktan geçmemiş, ulusallığı sürdürmeyen sanatçı tanımıyorum. Yeter ki ulusallıktan bizim biçim, bizim renk, bizim konu gibisinden dar anlamlar çıkarmıyalım.

4 — Elbet düşünülemez. Ulusal sanatın verileri içerisine girer toplumsal koşullar.. Toplumsal özellikler koşullar kültür birikimine göre daha da somutdurlar. Kaynağını ya da kaynaklarını toplumun da bulacak sanatçı, konusunu, sorunlarını toplumundan alacak sanatçı toplum koşullarının ister istemez içindedir. Az gelişmiş bir ülke olmamız ilk sorularda deyindiğimiz nedenlerden ötürü bir yandan güçlü sanatçılar yerine güçsüz öykünmeciler de yetiştirmemizi sağlıyor. Ama bir yandan da bu az gelişmişliğin sonuçları gerçek yetenekleri koşulların göbeğinden gelenleri korkunç bir potansiyel güçle dolduruyor. Güçlü fırlayışla uluslararası değerler arasına katılıyorlar. Unutmıyalım Yaşar Kemal Sarı Sıcaklardan Akcasaz'lardan. Orhan Kemal Kanlı topraklar'ın dolaylarından. Kemal Tahir en acılı kentimizden geldi. Bu koşul bir çok sanatçımızı "baştan ayağı yare"li ediyor. Bizim Sanatımız bu yaralı sanatçıların acılarında büyüttükleri, kanından verircesine verdikleri ürünlerine çok şey borçlu. Yadsınamaz bu.. Tersini ileri sürmek yanlıştan çok sövgü olur. Az gelişmişliğin ürünleri ve kendiliğinden toplumcu olan bu sanatçılar bir yandanda az gelişmişlik şartına karşı çıkıyorlar, savaşıyorlar. Bu "mutluluk susuzları"nın tam mutluluğu bulana dek karşı çıkışlarını hiç elden bırakmıyacaklarına, toplumun her ileri gidişinde daha iyiye, daha güzele yöneleceklerine tam bir özgürlük kavgacısı olacaklarından hiç kuşkum yok.. Ben onları toplumculuklarından ötürü "bağlı" değil, "bağımsız" sayıyorum. Asıl özgürler onlardır. Her zamanda onlar olacaklardır diyorum. Sanaçı özgürlüğü de böyledir, budur aslında. Tüm sanatçıların ulusal ve toplumcu olmaları çağrısına katılmam bundan ötürüdür.

Az gelişmiş bir ülkeyiz. Önce bu durumun bizi bir kültür sömürgesi haline getirmesine, ulusallığımızı zedelemesine karşı koyalım.. Gerekirse "belli batı"-nın belli köprülerini atalım.. Sonra özgür sanatçı olarak az gelişmişlik durumunun üstüne gidelim. Göğüsliyelim, göz göze bakalım ki acılarımız doğurgan olsun. Sanatçımızın tek "yabancılaşması" bence bu acıyı duyamaz olmasında ya da olagan sayancasına bireycileşmesinde. Oysa bu "acı ürünleri" bir yandan sanatçımızı evrenselliğe ulaştıracak aşamalar olacak, bir yandan da gelecek iyi, güzel günlerin yol açıcılığını yapacak. Tüm insanı, insanın en yüce sorunlarını, insan-doğa ilişkisinin çözüm-sorunlarını kısaca evrenselliği bu yolun ucunda bulacağız.. Buluyoruz da. Sorunun olduğu yerde gerçek, katı sorunun olduğu yerde en katı en doğru gerçek vardır. Gerçeği güçlü sanatçı olarak gerçekleyebildinizse evrensellik kendiliğinden bir oldu bitti olacak. N. Hikmet evrensel sanatçı olmak tutkusu ile çıkmadı yola. Kanayan bir yara gibi sorunların üstüne aktı.. İnsanın sorunlarını kendi öz halkında gördü, buldu, izleyip açıkladı. Tartışılmaz ulusallığı bundan ötürü tartışılamaz bir sağlamlıkta. Hapiste olduğu yıllarda "Ben dünyanın en güçlü şairlerinin belki de birincisiyim" düşüncesinde olduğunu hatta kendini niteleyebilecek ölçü-ürünleri saptıyabildiğini bile sanmıyorum. Gücünü, ulusunun gelip geçmiş kaynaklarını tanımasından, ana dilinin büyük serüvenini iyi bilmesinden, kaynakların her yanını araştırıp zorlamasından yeniden biçimlendirmesinden ileri geliyordu Siyasal durumu bir yana Büyük şairimiz N. Hikmet'in bu konuda en iyi kanıt-örnek olduğunu kabul etmemiz gerekir.. □

K

ORHAN KEMAL

(Hikâyeci-Romancı)

1. Tanzimatla başlıyan Batı kopyacılığı giderek kendini bu etkiden kurtarmaktadır. Bu çaba gittikçe güçleniyor, güçlenecek. Unutmıyalım ki bugün iki Batı var. Eski Batı'nın içinden çıkmış yeni Batı. Politik hayatımıza bakarsak, iki ayrı Batı taraftarlığının çekişmesini görürüz. Yâni eski Batı'nın etkisinden kurtulurken, yeni Batı'nın etkisine kapılıyoruz. Bu da doğal. Bütün mesele etki altında kalmak değil, zamanla kendi kendini bulabilmek. Biz çaresiz hep etki altında kalıp, sonra da kendi kendimizi arayıp bulma çabası içinde kalacağız.

2. Nasıl koyabiliriz değil, koymuşuz bile. Hikâye, roman, tiyatro, resim, karikatür, mizah, müzik.. Gazetelerde havadis olarak bu türlerden bir ya da birkaçının eski ve yeni Batı'larda günün olayları arasında geçmeleri Aziz'lerin, Turhan, Nehar vb. larının dereceler almaları, daha çok da çağımız yazarlarının Batı memleketlerinde, Batı dillerine çevrilince ilgiyle karşılanması, Batı sanatının yanında yer almamız değil de nedir? Bu, Batı sanat çizgisinden giderek kendi kendimizi bulmamızdan olmuştur.

3. Ulusal sanat, bir milletin millî, mahallî renklerini, havasını veren sanat demektir. Her milletin kendine özgü, öteki milletlerden ayrı bir havası vardır. Ulusal sanat bu ayrı, bu kendine özgü havayı temsil edebilen sanattır. Türk sanatçısı da, çeşitli sanat türlerinde, Batı'lı sanatçılar kadar kendine özgü havayı temsil etmektedir. Ulusal olmadıkça evrensel olunabileceğini sanmıyorum.

4. Hayır, düşünemeyiz. Az gelişmiş mi, hiç gelişmemiş mi? Bu da üzerinde durulması gereken önemli bir konu. Fakat az gelişmiş ya da gelişmemiş olmak sanatımız üzerinde herhalde etkin oluyor. Roman ve hikâyelerimizde baş konumuz, bu az gelişmiş ya da hiç gelişmemişliğimizin nedenleri üzerine eğilmek değil mi anhası minhası? Anadolu insanını konu edinmişiz. Anadolu insanını kendine konu edinmiş bir sanat, Anadolu insanını sefil, perişan bırakmış ve bırakmakta devam eden toplum koşulları yanında, bu toplum koşullarını da ekonomik, politik baskılarıyla tâyin eden emperyalizmin nedenlerini de ortaya koymak zorunda değil mi? Demek oluyor ki, az gelişmis ülke sanatçısının iyi eser verme şansı bugün, Batı sanatçısından çok. Çünkü Batı sanatçısı ,onu az gelişmiş durumda bırakan Batı emperyalizmine karşı milli kurtuluş savaşı destanlarını, sömürülmekten kurtulma çabası yapan milletlerin sanatçılarından öğrenecektir, öğreniyor da. □□

KÜRDÜN MEYHANESİ

Mehmed KEMAL

YİĞİT BİR ŞAİR: SUPHİ TAŞAN

Meyhanenin merdivenle çıkılan kısmının dip tarafında Orhanla (Avukat) birlikte oturuyordu. Orhan, (CHP den bir kaç defa aday oldu) o zaman sanırım hukuk fakültesine gidiyor, bir dairede de memurluk ediyordu. Ufak tefek edebî ve felsefî yazılar yazdığı için aramıza karışmıştı. Aradabir de buraya düşerdi.

Orhan'la oturan iri yarı, dev cüsseli, kocaman elleri ile konuşan, kelimelerinden çok elleri dikkati çeken biriydi. Taşmektep'te arkadaştık. Ama o, ayrılmış ve Bursa Lisesine gitmişti. Ben de kardeşi Necdet'le okuyordum. Necdet, (şimdi son derece Suphi'ye benzer) o zamanlar ince, çelimsiz, çilli bir gençti. Varlıklı bir aileden yetiştiği için biraz da, bütün varlıklı aile çocuklarının davranışı içinde idi. Okulda iken hep Suphi'den söz ederdik. Yıllar var ki, Suphiyi görmemiştim. Şiir yazdığını bazı dergilerle ilgili bulunduğunu, mahiyetini bilmediğimiz bazı karışık işlere karıştığını söylerlerdi. Şiirlerini çok beğenirdim. Onlardan ilerde söz edeceğim. Yeni Edebiyat, Ses Yığın dergileri şiirlerine önemli yer ayırırlardı. Her yayınladığı şiir mizah dergilerine konu olurdu. (Ozamanlar yeni şiirlerle Yusuf Ziya Ortac'ın çıkardığı Akbaba dergisi çok meşgul olur. Akbabacılar şiirden geldikleri için, o zaman onlar için yeni şiir bir mizah konusu idi. Özellikle yeni şiirin vezinsiz - kafiyesiz oluşu üzerinde dururlar, şiirlerin anlamını değiştirerek, onları tiye alırlardı. Yine o vakitler şiir 'solculuk' demek olduğu için örneklerin sol tarafına vururlardı. Artık çoktan gazetelerden çekilmiş sadece belediye, deniz yolları ile uğraşan yazarları da buna katılırlardı.)

Görür görmez hemen tanıdım: bu, Suphi Taşhan'dı. Yakınlık göstermek ve hemen:

"— Merhaba, geçmiş olsun.." demek içimden geçiyordu. Fakat bir de, ser de şairlik vardı, araya birinin girmesini istiyordum. Meselâ bizi:

"— Suphi Taşhan!.. Mehmet Kemal!" diye tanıştırsın, ondan sonra:

"— Vay.." diye üzerine atılayım. Olmadı.

Gayet ciddi ve hararetli hararetli konuşuyorlardı. Geçtiğimin farkına bile varmadılar.

Ben de bir süre aldırmadım. Gelip yerime oturdum.

Sadece Fethi Giray'a (birbirimizden ayrılmamacasına ikiz kardeş gibi yaşardık):

"— Suphi Taşhan gelmiş.." dedim.

"— Ya nerde?"

İlgisiz, Önemsiz:

"— Yukarıda Orhan'la birlikte oturuyor galiba. Oturanı ona benzettim..." dedim.

Fethi oldum olası girgindir. İnsanlara hemen yanaşmayı becerir. Dangur dungur konuşmasına rağmen bağışlanır ve sözü dinlenir. Çaktırmadan kalktı, su dökmeğe gider gibi (tuvalet o taraftadır) yöneldi.

Gitti gelmez. Meğer hemen ahbab olmuş, masayı genişletmişler, sohbete dalmışlar. Neden sonra beni hatırlamış. Garson kulağıma eğildi.

"— Fethi Bey, sizi çağırıyor, yukarda..." dedi.

Anlamıştım.

Kalktım, ben de yöneldim. Görür görmez, ayağa kalktılar, yer gösterdiler. Orhan:

"— Mehmed Kemal.... Suphi Taşhan..." dedi.

Ben "vay..." diye boynuna sarılamadım, fakat öpüştük. Birbirimizi tanıdığımız, her halimizden belli idi. Suphi de bir burukluk vardı.

Konuyu biraz daha açmak için Suphinin başından geçenlere döneyim. Sonra bütün ayrıntıları ile bunları öğrendim. Fakat o günlerde Suphi'nin başından geçenler bizim için söylentiden ileri gitmiyordu. Doğrusunu ondan öğreniyorduk. Savaşın (İkinci Dünya) sonralarına doğru Sıkı Yönetim Komutanlığı bazı kimseleri İstanbul'un dışına sürüyordu. Bunlar güvenlik düşüncesiyle yapılıyordu. Çoğu da siyasi takdirlere uyuyordu. Bunlar arasında Suphi de vardı. Babasının memleketi olan Niğde'ye sürülmüştü. Orada bir süre kalmış, sonra Saraçoğlu ile akrabalıkları bulunduğu için (ailesi geniştir) Ankara'ya dönmesine izin

verilmişti. Geçmiş gün Niğde de ne kadar kaldığını, ne zaman sürüldüğünü iyice hatırlamıyorum.

Artık Ankara'ya dönmüştü. Dikmen de oturuyordu.

Kısaca serüvenini özetledi.

Otobüse yetişecekti Orhan'la birlikte (o da Dikmen de oturuyordu) kalkıp gittiler.

Yıllar sonra ilk görüşüm böyledir.

Sonra sıkı fıkı dost olduk.

Hukuk Fakültesinin ikinci veya üçüncü sınıfında iken sürmüşlerdi. Hukuka yazıldı ve derslerine devam etti. Kömür Şirketinde bir memurluğu vardı. Savaşın sonunda bütün Sıkı Yönetim sürgüncülerinin üzerinden sürgün kaldırılmıştı. Böyle olanlardan bir çoğu gelip Ankara ya yerleştiler.

Dikmen'de oturuyor. Aile eline bakıyordu. Oysa fazla para harcamak, paralı görünmek zafı vardı. Bu yönden sonsuz diyeceğim kadar cüretliydi. Ardını önüne aramaz, ne geleceğini düşünmez, harcardı. Varsa, harcardı; yoksa borç takmaktan çekinmezdi. Yalnız bir garip huyunu da söyliyeyim, aldığını vermez, verdiğini almazdı. Bu konuda unutkandı. Gayet sağlam bir hafızası bulunmasına rağmen bu unutkanlığına şaşardım. İkna edici, tok, inandırıcı konuşması ile, alacaklısını, alacağını istemeye pişman ederdi. Kelimelerin üstüne basa basa, kalınca bir ses ile:

" — Monşer bu da şimdi söylenecek söz mü?" der, karşısındakini mahçup ederdi.

Nesi varsa, başkaları içindi. Yensin, içilsin, gülünsün, eğlenilsin, o da parasını ödesin, başka bir şey düşünmezdi. Çevresindekiler hem ondan yerler, içerler, hem de bulunmadığı zaman onu çekiştirmekten zevk alırlardı. Çok zeki olduğu için bunu da bilirdi. Aldırmazdı.

Hanedana mensup, derler ya, onlardandı. Bir kaç köyü olan ve ordan geliri gelenlere benzerdi. Varı yoğu tanıdık ve arkadaşları içindi. Cebinde kendinden çok parası olanlara bile ikram ederdi. Para, bir an önce tükenmesi gereken, harcamak için olan bir şeyi onun için. Tezelden elindekini avcundaki tüketmek isterdi.

Tüketirdi de.

Parası var mı, yok mu, bilinmeyen kişilerdendi. Bunca yıl arkadaşlık, dostluk ettim, ben bile zor sezerdim parası olup olmadığını.. Zor sezerdim, diyorum, sezemediğim günler çok olmuştur. Bu kadar bilemezdim. Meteliği olmadığı günlerde bile, gelen hesaba karşı öyle bir davranışta bulunurdu ki, eğer karşısındaki davranmazsa, mahçup olurum düşüncesi yok sanırsınız. Karşısındakine o kadar hâkim olurdu ki, karşısındaki ondan önce vermek zorunda kalırdı. Bu halini eğitim sonucumu, yaratılışdan mı, yoksa kendine özgü bir alışkanlıkla mı kazandığını kestiremiyorum. Ama, tanıyanlar bilirler, çoğu hayattadır, böyleydi.

Bu hali evleninciye kadar devam etti.

Yürümeyi sevmezdi. Dolmuşa, otobüse binmekten de hoşlanmazdı. Kısa mesafeler için bile - parası varsa - taksiye binerdi. O çağımızda aramızda en çok taksiye binen kişiydi. Bu hareketi gıyabında şaka konusu olurdu aramızda. Tabiatından gelen bir şeydi bu.

Her davete çiçek götürmek adetiydi. En pahalı çiçekleri alır, gideceği yere öyle giderdi. Parası olmadığı zamanlar diyeceksiniz; parası olmasa bile bir çaresini bulurdu.

Hiç unutmam, bir kıza aşıktı. Kız balkona çıkacak, karşıdan karşıya bakışacaklardı. Gideceği saate kadar para bulamadı. Yenişehir Köprüsünün (Demirköprü) altında bir çiçek bahçesi vardı. Oradan bir alay çiçek kopardık, pardösösünün altında sakladı ve öyle gitti.

" — Ne yaptın?" diye sorduğumda:

" — Bütün çiçekleri apartmanın antresine serptim. Balkona attım." dedi.

Kendine sonsuz güveni vardı. Genel kültürü fazlaydı. Yolsuz olduğumuz bir gün:

" — Ben bir akrabama yemeğe davetliydim. Oraya gideceğim. Sen başının çaresine bak..." demiştim.

" — Hele biraz daha bekle, bir şeyler buluruz."

Bulamadık.

Benden de ayrılmak istemiyordu.

" — Hastan mı var, demiştin?"

" — Evet..."

" — Beni doktor diye tanıtırsın. Beraber gideriz. Hem hastaya bakarım, hem yer içeriz."

Dediğini yaptım, beraber gitik. Öylesine doktor gibi davrandı. İhtiyar hastayı öyle ciddi muayene etti ki, benden çok itibar gördü. Hatta ona, kendinden önce gelen doktorları çekiştirdiler. İyi bir hekim olduğunu söylediler.

Aile arasında konuşulduğu zaman:

" — Bir iyi doktor arkadaşın vardı, o ne oldu" diye hâlâ sorarlar. Aileden biri bu yazıyı okursa, ilk açıklıyorum, farkına varılacaktır.

Kazanamıyacağı tartışma yoktu. Bilmediği konularda bile olsa, allem eder, kallem eder, konuyu bildiği yöne çevirir ve üstesinden gelirdi.

Masada birini seçer, hafiften hafiften dalga geçerdi. Dalga geçilenin ruhu bile duymazdı. Hatta derin bir saygı içinde onun övgülerini ciddiye alır, başkalarına örnek gibi gösterirdi.

Bir seferinde bir (Beş Şair) tutturmuştu.

" — Türkiyede beş şair var, bunun dışındakilerin şiirle uzaktan yakından ilgisi yok..." diyordu.

" — Kim bunlar?" denirse :

" — Nazım... Dinamo... Ben... Mehmed Kemâl..."

Beşincisi açıkta kalırdı. Hangi şair geldiyse, beşinci, o, olurdu. Bu tasnif çok tutmuştu. Herkes:

" — Türkiyede beş şair var..." demeğe başlamıştı. Ama beşinci, bunu sayan oluyordu.

" — Yahu dün de beşinci bendim..." diyen çıkmıyordu.

En çok kızdırdıkları arasında (Kocabaş) dediği bir hikâyeci vardı. Hem kızdırır, hem de ondan ayrılmazdı.. Arar, sorar onu bulurdu. Bakarsınız, bir kenara oturmuşlar, beraber içiyorlar. Hikâyeci gömlek cebinden daima, bir yeşil onluk çıkararak hesaba katılırdı. Öldürsen bundan fazlasını vermezdi.

Kalın sesiyle:

" — Evladım biz para kesmiyoruz... Bu kadar var işte." der, işi kapatırdı.

Her hesap ödenişte, ona bu sözleri söyletir, çaktırmadan gülerdi. Ona, o parayı verdirmek en büyük keyfi idi.

" — Bak bunlar hiç para katmıyor. Bir gün biz vermesek, ne olur sanki?.."

" — Sen bilirsin..." gibilerden başını öne eğerdi. Fakat, bu davranış, sen vereceksin, demekti. Verirdi.

Şık mı giyinirdi

Sanmıyorum. Giyindiğini yakıştırırdı. Fazla elbisesi yoktu. İstese kat kat dikinebilirdi. Yeni midir üstündeki, eski midir, bilinmezdi. Giyimden ziyade, konuşması, iri elleri ile dikkati çekerdi. Konuşanın üstüne başına bakması aklına bile gelmezdi. Çünkü bütün dikkatler teferruattan çok, ona çevrilirdi. Üst cebe mendil koyma, gravata iğne takma adetleri yoktu. Alabildiğine sadeydi. Bizim gençlikte mendil çok modaydı. Buna tek uymayan oydu. 46 - 48 numaraya yaklaşan papuç giyerdi. Papuçlarının boyasına da itina etmezdi.

Paralılığında da, parasızlığında da böyleydi.

Sık sık, para ve parasızlık lâfı ediyorum. Bunun bizim kuşak için büyük önemi vardı. O zaman ki iktidar şairleri parasız bırakmaktan, iş vermemekten özel bir politik zevk alırdı. Eğer bir adam şiir yazıyorsa, yazdıkları da sosyal konulara değiniyorsa, iş bulmasına imkân yoktu.

İşi bir yana bırakın ardında bir de polis gezerdi. İddia ediyorum, gizli polis arşivlerinde, bizim kuşağın sivrilmiye başladığı yıllardan kalan ne kadar dosya varsa, hepsi şiire bulaşanlara aittir. MİT yeni kuruluyor, aklı başında biri bunu incelesin, beni haklı çıkaracaktır. Şiir bu kadak korkulan bir işin adıydı.

Belki de bu, Nazım'ın Türk şiirine etkili bir kişilikle girmesinden ötürüdür. Nazım'dan biraz sonra gelen bizim kuşak bu anlayıştan çok çekmişizdir. Hem Nazım'ın bu siyasi kişiliğinden çektik, hem de Nazım'ın manyetik şiir alanına girmek korkusundan çektik. Çünkü şairiz deyince solcu oluyorduk, sosyal konulara değinince bütün şiirlerimizi onun etkisinden sanıyorlardı, Suphi'nin şiirlerinde Osmanlıca'ya fazla yer vermesi, renkli kelimeler kullanması bu yüzdendir. İmparatorluk, diye uzun bir şiiri vardı, böyle yazılmıştı.

Hatırımda kaldığı kadarı ile bir parçasını yazayım. Çünkü nerde aradımsa bulamadım. Bunu yayınlamamıştı da.

"Yaşamak istediğim zaman dünü,
"Aklıma sen geliyorsun,
"İhtişamlı yüzün ve sert çehrenle sen,
"Güzel herhangi bir köşeden seyredilebilir,
"......
"Bihterler, Nihaller....
"Ne güzel kitap Aşk - Memnu..."

Buna benzeyen, ama bunun gibi olmayan bir Şiir.

İmparatorluk'tan Osmanlı'dan söz etmesi bize biraz aykırı gelirdi. Ama o Türklüğü Osmanlı'dan beri gelen bir bütün sayardı. Yazı yazmadığı için düşünceleri, okuduklarından çıkardığı bütünlemeler (terkipler) kaybolup gitmiştir. Sağlam bir mantığı, diyalektiği bilmesinden gelen derli toplu konuşması fikirlerinin anlaşılmasına yardım ederdi.

"— Bak hoca, Kuvayı Milliyeciler de bu halkı tam düşünmediler. Gelenler Ankarayı parselledi. Hepsi bir arsaya kondular. Vatanı kendi apartmanlarından ve Ankara'dan ibaret sandılar. Padişahın toprağını Cumhuriyete vermediler, mütegallibeye dağıttılar. Dolmabahçeyi Cumhuriyete veren kuvvet padişah topraklarını verebilirdi. Mustafa Kemal'i de kandırdılar. Mustafa Kemal zaten ekonomi politiği bilmiyordu. Bilenlere de itibar etmedi."

Bu uslup ve konuşma şaşırtıcı idi. Öğretim üyeleri de profesörler de bu açıdan alamazlardı memleketin meselelerini... Konuşması biraz sert, belâlı olmakla beraber, bunları konuşmaya ve yazmaya yıllar sonrası geldik.

"— Bugün kendisi öğretmen olmak istemiş.. Yarın ben öğretmen olacaksın, diyeceğim. O zaman da böyle davransın da görelim bakalım..."

Ne diyor, diye bakarlardı sözlerine..

Dolu dolu okurdu.

"Vur bağrına kazmayı Anadolu'nun

"Demiri, kömürü, bakırı bulacaksın!.."

Bugün milli petrol, milli maden diyoruz ya... O. daha o günlerde milli madenlere ve milli petrole sahip çıkardı. Kültüründen gelen bir önsezisi vardı.

Bir gün 'Bahar beklediğimi getirmedi - Bahar yine gelir" diye bir şiir yazmış, kıyamet kopmuştu. Bu "Bahar" neydi? Bilhassa "Beklediğimi getirmedi" diyen bahar ne oluyordu? Hele "Bahar yine gelir" oldukça maksatlı idi. Hakkında kuşkulu yazılar çıktığı zaman gülüp geçerdi. Yazarların budalalıklarına verirdi.

Devamlı polis takibinde kaldı.

Bir gün evden çıktım, İtfaiye Meydanından, Gazi Lisesinin önünden Posta Caddesine gidiyorum. Kürt Mehmete uğruyacağım. Lisenin karşısında bunlara rasladım. Bunlara diyorum, bir kaç kişiydiler. Ellerinde bir radyo, bunu satacaklarmış. O vakit mağazalar taksitle mal verirler, bunu bazıları alır, peşin paraya çevirirdi. Bunlar da taksitle bir radyo almışlar, orda birine peşin parayla satacaklar.

' —Bekle..." dediler .

Bekledim. Radyo satılırsa, akşamı iyi geçirebilecektik. Bir kahveci ile pazarlık ettiler ve radyoyu okuttular. Kürt Mehmet'e döndük. Paramız var, gönül rahatlığı ile içebilirdik. Hele Suphi'nin hakkına düşen, pazarlık olan hepimizin demekti.

Daha birinci kadehi içmiştik.

Bir iki sivil geldi, bizi teker teker çağırmaya başladı. Benim aklıma bu radyo bir kaçak mal, olmasın sorusu geldi. Fakat ihtimal vermiyordum. Toparlayıp siyasi şubeye götürdüler. Siyasi şube o zamanlar Hacı Bayram Camii'nin bulunduğu yere yakındı. Bilişiğinde denebilir.

İfadeler veriyorduk. Bir baktım, radyoyu satın alan kahveci, bir kaç garson da orada... Boyuna soruyorlar.

Sonunda öğrendik.

Bunlar (Suphi'yi ve arkadaşlarını bir sivil polis izliyormuş. Radyo da yeni çıkanlardan piyano gibi tuşları olan, kocaman, cafcaflı bir şey... Sivil polis bunun vericisi de var, diye düşünmüş; radyoyu, alanları, satanları, civarında bulunanları siyasi şubeye toplatmış.

Mesele anlaşıldı, hepimizi bıraktılar. Fakat gece burnumuzdan geldi. Hâlâ bu hikâyeyi hatırlayıp anlatanlar vardır.

Siyasi polis işte böyle düşmanca ve enayice izlerdi.

Şiirlerini nasıl yazardı, ne zaman yazardı? Bilmiyorum. Yalnız bir çok müsveddesini gördüm. Rastgele kâğıtlara, ya da bir deftere yazılmıştı. Bu kağıtlar su, elektrik makbuzu, ya da bir kese kağıdı bile olurdu. Eline ne geçiyorsa ona yazardı. Şiir için özel bir kağıt kullanmazdı. İlham beklediğini de sanmıyorum. Şiir yazmaya oturur, yazardı.

Hukuku bitirdikten sonra Belediye iktisat Müdürlüğüne müfettiş oldu. Bütün âmirleri kendisinden memnun olduğu halde, fazla dayanamadı. Bir işgüzar şube müdürü (o da öldü) uğraştı ve işine son verdiler. Burdan ayrıldıktan sonra stajını yapıp avukat oldu.

Avukatlığı ve evliliği sırasında ben askerdim galiba. Temasımız uzun süre eksilmişti. Kalaba tarafında bir yerde oturuyor, karşılaşmamızda hep oğlu Cemal den söz ediyordu. Cemal babasının adıydı (Taşhan sahibi Cemal Bey babası.) Sonra bir çocuğu daha oldu sanırım.

Seyrek görüşüyorduk.

27 Mayıs öncesi ortağı toz duman kaplayınca kimse kimseyi göremez olmuştu. Zulüm idaresinin bazı uşakları Kızılay toplantılarını tertipleyenlerin" komünistler" olduğu-

nu ileri sürüyorlardı. Dosyalarda adı ne kadar komüniste çıkan varsa, onları da zaman zaman toparlıyorlardı. Bu toparlananlar arasına Suphi'nin de karıştığını duymuştum.

Evli çoluk çocuk sahibiydi. Böyle yapmaları çok ağırına gitmişti. Ne de olsa insan, böyle sebepsiz götürülmelerde evdekilere mahçup oluyor. Üzüntü, ağıt, figan zor geliyor. Gençlikte ne de olsa aldırmazdık, hatta bunları bir eğlence sayardık. Ama yaşlandıkça, olmuyor. Konu komşu, türlü ilişkiler, anlatma zorlaşıyor. Suphi de üzülmüştür sanıyorum.

Bu davranış zulüm idaresinin de işine yaramadı. Devrildiler. Devrilişlerini de gördü. Haziran ayının başlarında idi. Bir gün öldüğünü duydum. İnanamadım. İyilik ve dostluk timsali bir insan aramızdan ayrılmıştı. Cahit Sıtkı dan, Orhan Veli'den, bazı arkadaşlardan sonra Suphi de gitmişti.

Cenazesini kaldırıken; Fethi Giray:

" — Sıra bize de geliyor..." dedi.

Yaşlanıyorduk.

Gerçekten sıra yavaş yavaş bize de geliyordu.

Kendine özgü, has, yiğit bir şairdi. Şiirleri bir yerlerde ise, toplayıp bir kitap yapmalı, Ulusal edebiyatımıza ve kültürümüze büyük yardımı olur. Nerelerden nereye geldiğimizi daha iyi ölçer tartarız. Belki bunu Salim Şengil yapabilir. O yapmazsa, kaybolmasın, bir kenarda dursun da, bir yapan çıkar... Elbette çıkar... □□

REFAH
REFAH
REFAH

Gerçeklerin Yaşanması

(15. Sayfadan)

lu geleceğine inanmıştır bir kez. Bireysel davranışlarında toplumsal gücünü, toplumsal tutumlarıyla bireysel yönünü yitirmeden bu kavganın yürtülmesine gerçeklerin yaşanması olayı deniyor. Bu sanat gerçeğini kavrayamayanlar, ozanın bireysel tutumlarıyla toplumsal davranışlarını bir **Bütün** olarak değerlendiremedikleri için ozanı çelişmeler içinde bocalıyor kanısına saplanıyorlar.

SONUÇ

Gerçeksel yaşamanın yarınsal açısından hız alan ozanların yapıtlarında **Öz-Biçim** dengesi daima **Yeni Bütünlemelere** kavuşacağı için taptaze dipdiri bir **devinim**'le oluşarak **aşama**'ya varmanın üstünlüğü sezilir.

Mutlu yarınlara seslenen bu zor yapıtların işi, ölümsüz - kalıcı - sahici olabilmek niteliğini taşımakla bitmez; yarınların **gerçeklerinin** yaratılmasında da büyük **öncü** payını yüklenirler.

Büyük ozanda: "Gerçekleri yaşayan ve gerçekleri yaratan bir güc" aranmasının nedeni bu olsa gerek.

(32. Sayfadan)

1 — Söz Arasında, **Ataç** 100
2 — Devekuşuna Mektuplar, **Haldun Taner** (x) 300

BİYOGRAFİ :
1 — Lyndon B. Johnson ve A.B.D. Cumhurbaşkanlığı, **Prof. Dr. Akdes Nimet Kurat** 500

BALE :
1 — Gönlü Yüce Türk, **Metin And** 500

MİMARLIK :
1 — İnsana Dönüş - FL. Wright - **Şevki Vanlı** 1000

ÇOCUK KİTAPLARI MASALLAR DİZİSİ :
1 — Altı Kardeşler, **Oğuz Tansel** 100
2 — Cimri ile Cömert, **İlhan Dumanoğlu** 100
3 — Talih Kuşu, **Tezel Amca** 100
4 — Kahkaha Sultan, **Mümtaz Zeki Taşkın** 100
5 — Öksüzoğlan, **İlhan Dumanoğlu** 100
6 — Nalıncı Padişah, **İlhan Dumanoğlu** 100
7 — Altın Top, **İlhan Dumanoğlu** 100

ÇOCUK KİTAPLARI BİLGİ - HİKÂYE DİZİSİ :
1 — Küçük İspanyol Kızı Maria 125
2 — Arap Abdül Kardeş 125
3 — Çing Ling ile Ting Ling 125
4 — Meksikalı Kardeşler 125

SHD. KOLLEKSİYONLARI :
Cilt: 2, 3, 4, 5 Ciltleri altışar lira. 6. Cilt yedibuçuk lira. 7 - 8 bir arada on lira.

"DOST" KOLLEKSİYONLARI :
Cilt: 1 - 2, 3 - 4, 5 - 6 Ciltleri 18 er lira.
7. Cilt 12 lira. Yeni dizi.
1 - 2, 3 - 4 Ciltleri birarada 25 er lira.

(x) İşaretliler tükenmiştir.

DOST YAYINLARI

ROMAN :

1 — Acemiler, **Hikmet Erhan Bener** (x) 200
2 — Sokaktaki Adam, **Attilâ İlhan** (Ciltli) (x) 600
3 — Babamla Geçen Günler, **Clarence Day** 400
4 — Hasangiller, **Tarık Dursun K.** 200
5 — Gordium I, **Hikmet Erhan Bener** 250
6 — Hatırladıklarım, **Eleanor Roosvelt** (x) 150
7 — Üç Yüzlü Adam, **H. A. Philbrick** (x) 100
8 — Şehir Çocuğu, **Herman Wouk** (x) 100
9 — Abraham Lincoln, **Emil Ludwig** (x) 400
10 — Kiralık Oda, **Georges Simenon** 300
11 — Sanık, **Alexender Weisberg** 300
12 — Polis Müfettişi Kadavra **Georges Simenon** 300
13 — Zenciler Birbirine Benzemez, **Attilâ İlhan** 400
14 — Ayaşlı İle Kiracıları, **M. Şevket Esendal** 400
15 — Otlakçı, **M. Şevket Esendal** (Ciltli) 800
16 — Mendil Altında, **M. Şevket Esendal** (Ciltli) 800
17 — Belâlı Yer, **Erskine Caldwell** (Ciltli) 600
18 — Ne Ekersen, **Mehmet Seyda** 400
19 — Dünya Evi, **Orhan Kemal** 500
20 — Kızgın Toprak, **Jorge Amado** 600
21 — Duru Göl, **İlhan Tarus** 500
22 — Korsan Çıkmazı, **Nezihe Meriç** (Türk Dil Kurumu 1962 Ödülünü kazandı) 500
23 — Vapur Düdükleri, **Ayhan Hünalp** 300
24 — Ölümle Saklambaç, **Georges Simenon** 400
25 — Ormandaki Deli, **Georges Simenon** 400
26 — Yaşamak İçin, **Güner Demiray** 300

HİKÂYE :

1 — Temiz Sevgiler, **Esendal** 1000
2 — Karınca Yuvası, **İlhan Tarus** (x) 125
3 — Dost, **Vüs'at O. Bener** (x) 125
4 — Grev, **Orhan Kemal** (Ciltli) (x) 300
5 — Tepedeki Ev, **Umran Nazif** 200
6 — Şu Babamın İşleri, **Carlos Bulosan** 200
7 — Kardeş Payı, **Orhan Kemal** 200
8 — Topal Koşma, **Nezihe Meriç** 200
9 — Sihamba (Zenci Hikâye ve Şiirinden Seçme) **Suat Taşer** 100
10 — Yaşamasız, **Vüs'at O. Bener** 400
11 — Bozbulanık, **Nezihe Meriç** (2. Baskı) 400
12 — Perşembe Yağmurları, Hazırlayan: **Salim Şengil** 100
13 — Hallaç, **Leylâ Erbil** 250
14 — Menekşeli Bilinç, **Nezihe Meriç** 300

ŞİİR :

1 — Aşk Elçisi (Başlangıçtan günümüze kadar) **Antoloji** 1000
2 — Memleket Saat Ayarı, **S. Aldanır** (x) 100
3 — Dünya Güzel Olmalı, **Mehmed Kemal** 100
4 — Sisler Bulvarı, **Attilâ İlhan** (2. Baskı) 300
5 — Haraçmezat, **Suat Taşer** 100
6 — Anzelha, **Halim Yağcıoğlu** 100
7 — Yanık Sarı, **Ahmet Köksal** 100
8 — Cümbüşçübaşı, **Ercümend Uçarı** 100
9 — Yağmur Kaçağı, **Attilâ İlhan** 200
10 — Köroğlu, **İlhan Berk** 200
11 — Hacıvatın Karısı, **Salâh Birsel** 200
12 — Dağda Ateş Yakanlar, **O. F. Toprak** 200
13 — Sultan Palamut, **Metin Eloğlu** (x) 200
14 — Heyboydan (Dünya Şiirinden Seçmeler) **Can Yücel** 400
15 — İki Dal, **Celâl Vardar** 100
16 — Manilerimizden, **Dr. İlhan Başgöz** 200
17 — Duvar, **Attilâ İlhan** (2. Baskı) 300
18 — Horozdan Korkan Oğlan, **Metin Eroğlu** 200
19 — Mısırkalyoniğne, **İlhan Berk** 250
20 — Rüzgârlı Su, **Selâhattin Batu** 250
21 — Gözünü Sevdiğim, **Oğuz Tansel** 250
22 — Tütünler Islak, **Turgut Uyar** (1963 (Yeditepe Ödülünü Kazandı) 300
23 — Kim Kime, **Nâzım Güntürkün** 250
24 — Türkiyem, **Turgut Uyar** 300
25 — Gölgeleri Kullanmak, **Ahmet Oktay** 250
26 — Kişi, **Cengiz Bektaş** (Özel Baskı) 500
27 — Gencölmek, **Ergin Günçe** 250
28 — Jokond ile Si-Ya-U, Taranta-Babuya mektuplar, Benerci Kendini Niçin Öldürdü, **Nâzım Hikmet** 1000

TİYATRO :

1 — Öteye Doğru, **Sutton Vane** (x) 100
2 — Tarih Boyunca Tiyatro, **Turhan Dilligil** (x) 100
3 — Annemi Hatırlıyorum, **John Van Druten** (x) 100
4 — Bir Dünya ki, **Suat Taşer** 100
5 — Vatanseverler, **Sidney Kigsley** 200
6 — Korku, **Orhan Asena** (x) 100
7 — Deli Dumrul, **Suat Taşer** (Destan) 300
8 — Ihlamur Ağacı, **Vüs'at O. Bener** 250
9 — Yarın Cumartesi, **Güner Sümer** 300
10 — Modern Tiyatro Akımları, **Özdemir Nutku** 1000
11 — Kafkas Tebeşir Dairesi, **Bertolt Brecht** 300
12 — Ferhat ile Şirin, **Nâzım Hikmet** 400
13 — Enayi, **Nâzım Hikmet** 400

GEZİ :

1 — Moskova Mektupları, **Lydia Kirk** (x) 100
2 — Abbas Yolcu, **Attilâ İlhan** 400
3 — Ha bu diyar, **Fikret Otyam** 200
4 — Gide Gide, **Fikret Otyam** 250
5 — Uy Ba Bo, **Fikret Otyam** 300
6 — Bir Avuç Toprak için, **İbrahim Kuyumcu** 300

DENEME-FIKRA : (31. Sayfada)